

Järvelilli Rein:

„Suur setodõ üleilma kokko-
korjuminõ – XXXIII Seto
Kuningriik tulõ sis Poloda
nulga küläh Miktämäel
1. augustil 2026.“

lk 2

Taro Igor:

„Leht om olnu kindlahe
osa setodõ identiteedist,
nigu umal aol oll’
Postimiis eesti
rahva jaost.“

lk 3

Bergi Emilia:

„Seto nätäl tulõtas
miilde, õt kultuur eläs
jo säääl, koh timmä
ütidselt peetäs.“

lk 9

Setomaa

Hind 2 eurot

Oktoober 2025, nr 10 (431)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Seto nätäl

Šool aestagal naas
seto nätäl pääle riidetsel
pääväl, 3. oktoobril.

SARVÕ ÕIÕ

sootska

Tuul pääväl olli sootska Hörna
Aarega’ Verska latsiaiah näide
moro pääl, koh om latsi-
mõõtu lipunõstmisõ kotus.
Sinnä’ tull ka’ ülebsootska
Vabarna Jalmar.

Mi lauli ütehkuuh Seto hümn
ja uma lipp nõssi korgõhe. Seto
nätäl oll pääle naanu’. Üleb-
sootska oll tulnu’ Miktämäelt,
minkõ tä oll kuulutanu’ 2026.
aestaga Seto Kuningriigipäävä
kotosõst.

Iispääväl olli ülesetolitsõl
kokkokorjumisõl Miktämäe
vahtsõlt kõrda tett koolisõogi-
majah, koh kõnõldi, midä kiäki’
om kuu joosul tennü’ ja mäntse’
plaan’ iih uutva’.

Õdaguspoolõ olli Verska kul-
tuurimajah, koh no’ om saali
sainu pääl vahtsõnõ näütüs
„RISE UP“. Säääl saat lukõ’ ka
seto keeleh mi keele elost ja
olõkist. Ma uma tütre Maaraga’
panni tuu jutu seto kiilde.

Tõösõpääväl olli Taarka
Tarõh Obinita kogokunna-
klassi latsiga’. Ahoh küdseti
pliine ja sis peräst ütehkuuh
süüdi. Meil oll pliinioppus.

Sääne nädalikene sis šool
aestagal.

Seto nädäli edimätsel pääväl Verska latsiaia latsõ’ üteh ülebsootska Vabarna Jalmar, sootska Hörna Aare, sootska Sarvõ Õiõ ja oppajidõga’
Eräkogo pilt

Seto nätäl oll’ illoõ

LUIGASÕ INARA

Seto nätäl tulõtas õga aastaga
inämb ja inämb miilde, õt mi
piäme rohkõmb ja rohkõmb
kõnõlõma umah keeleh – ku
käu küläh, ku olõ vallavaltsu-
sõh, ku saisa poodijärjekõrrah –
õgal puul kõnõlõ umah seto
keeleh. Nii jääs kiil püsümä,
nii nakasõ’ ja julgõsõ’ ka latsõ’
miika umah keeleh kõnõlda’.
Väegalt tihtsähe unõhtamõ
uma keele kõnõlõmisõ, ku
olõmõ mäantselgi aamõtlikul
kokkosaamisõl.

Seto nätäl oll’ illoõ. Edimätsel
pääväl käveme uma kalli
leelokooriga Helmine leelota-
mah Miktämäe küläplatsi pääl,

koh hõigati vällä tulõva aastaga
kuningriigipäävä kotus – Miki-
tamäe! Nakamõ’ no’ küläliisi
uutma. Tei vannamuudu sibula-
piiragut ja kohopiimäträtsonat.

Karmoškaansambliga Kar-
mona käveme Verska kuurordih
mängmäh – kagoh oll’ illoõ õda-
gukõnõ. Mi mängeme ja rahvas
tandsõ, väegalt pallõ ülti häid
sõnno. Aitumma kõigilõ, meil
oll’ ka hüä olla’.

Sai kingtuses Vananurmõ
Ilmari käest pühendüsega vagi-
vahtsõ romaani „Muinasjutu
kuma“.

MTÜ Seto Kük algatusõl opti
Inara Vanavalgõ Kohvitarõh
sibulapiiragu tegemist. Rah-
vast oll’ maja täüs, kõik saiva’
pruumi’, kuimuudu mi majah

väigokõisi piiragukõisi tetäs,
kõnõlimõ, kuimuudu õgaüts
kotoh tege. Pääväst kasvi vällä
üts hüä plaan – kokko kävvu’

ja olla’ nigu köögiklubi, koh
tulõhtadas miilde vannu süüke,
kuimuudu noid tetti, ja peräh
sis süvväs ka noid. Novemb-

rihe omgi mul plaanidu kokko
hõigada’ rahvas, kiä taht aho-
kartohkit, häräpiimä ja kõrmit
maitsa’. Ja sis kõnõlõ, kuimuudu
tuud kohopiimä suuldumma
panti, ja teeme pruumi ka.

Tei vannu rauduga „seene-
küpsit“, ku olliva’ jaapanlasõ’
küläh, ja sis viil umalõ perrele
ka – Setomaa õks seenemaa.

Kohvitarõh kõnõli õgalõ gru-
pilõ Setomaast, Seto Kuning-
riigist, teime seto süüke ja
mängse karmoõkat. Kotoh tei
keldohämmätüst ni keedo-
kartohkit, mano haari hapanu
kurki. Keldo’ tõi mullõ Elvikene,
aitumma.

Oll’ ilmadu hüä nätäl.
Olkõ’ kõik terve’, hoiamõ’
Setomaad!

Verska latsiaialatsõ’ kumpva’
kiiorat.
Eräkogo pilt

Loe’ Seto nädälist ka lk 3 ja 9.

Seto nätäl Inara man.
Eräkogo pilt

Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo esindüs käve Mulgimaal näide lipupääväl

SARVÕ ÕIÕ
sootska

10. novembri hummogu naksi Hörna Aarega' sõitma Mulgimaa poolõ. Inne Setomaalt väläsõitu kääni kõrrast Navigõ küllä, säält tull massina pääle Tarrosõ Triinu-Liis. Järgmäne piatus oll Sangastõh, koh meid uut Sarvõ Sädeli. Mulgimaalõ, täpsebält Mustla rahvamajja tull ka' Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo päävanõp Rahasepä Rainer. No' oll sis mi väigokõnõ seto esindüs kuuh.

Hüä oll nätä' Mulgimaa sõbrakõisi, kinkõga' sai aetus mõni sõna juttugi', õt kuis kiäki' om elänu', kuvvamuudu kinkõlgi' elokõnõ om lännu'.

Pia säeti rahvas riapääle, õt ütehkuuh minnä' Tarvastu kõgõ korgõba torni mano. Mi uma Seto lipuga' olli sõbrakõisi võrokõisi kõrval. Näil hoit Võro lippu Kuuba Rainer, meil Seto Kongressi Vanõbidõ Kogo abivanõp Hörna Aare.

Ku Mulgi lipp torni otsa üles panti, sis päält tuud koolilatsõ' lauli' ja noorõ' tandsõ' vahtsõ mulgikirälistsõ kivipõrmandu

pääl. Ja sis ütehkuuh jäl' jalodi tagasi rahvamajja.

Latsõ' ja suurõ' lauli', tandsõ', mängti pilli ja tennäti kõiki, kiä' olli' tulnu' lipupääväl. Kol' aestakka oll mulgi vanõba aamõtit pidänu' Visteri Kalle, kiä' no' and uma aamõdiraha edesi Ossa Priidulõ (Priit Oks). Priit om muusik (Nikns Suns ja Folksell liigõh), Urissaarõ kantrifestivali ja tõisi üritüisi kõrraldaja.

Mulgi kiil ja miil om tähtsä, tuud vaia hoita' ja edesi anda' nii ku kõiki tõisigi' keelekeisi ja meelekeisi. Lipupääväl tennäti ja anti üle Mulgimaa Uhus 2025 avvapapõr Orava Elmarilõ (s 1952). Timä imäkiil om sün-nüst pääle olnu' mulgi kiil ja tä om olnu' Hummuli raamadukogoh juhataja ja kirotanu' kuus mälestüisraamatut.

Ilosa lipupäävä lõpõtusõst süüdi mulgikorpi ja tõisi hüvvi süüke ja sis tull lakja minnä', võtta' ette kodotii. Ilm oll illos, päiv paistu ja süameh suur teno, õt mi olõ siih olõmah ja hoia töönõtoist. No' mi naka ummi sõbrakõisi mulkõ ja võrokõisi küllä uutma. Aitfumma kõõlõ ilmalõ!

Mulkõ man lipupääväl.

Vunderi Heleni pilt

Võromaa umavaltsuusi võrkpallivõistlusõ võit Setomaa vald

9. oktoobril oll Kuldre kooli spordisaalih kuum lahing Võro maakunna kohalikõ umavaltsuusi vaihõl. Võistlusõ võit ütteri' mängojago kaotamalda' Setomaa vald.

Sõoaestagatsõ mänga küllä-kutsjal ja 2024. aestaga võitjal Antsla vallal tull tunsta' pingelitsõ mängu lõpuh, õt Võro liinal läts parebahe, a' nä sai kolmada kotusõ. Hõpõmedali sai Võro liin. Nelädä kotusõ

pääle mänga hinnäst Võro vald, viiedäst jäi Rõugõ vald.

Setomaa valla esindüsmiis-kunnah olli': Raudkepp Einar, Tarros Rein, Desjatski Eduard, Oras Jorgen, Tarros Triinu-Liis, Raudkepp Emily, Randoja Viljo. Kõgõ pareba mängjä tiitli sai Meremäe opmiskotusõ kihälisõ kasvatusõ oppaja Desjatski Eduard.

TARROSÕ TRIINU-LIIS
Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Setomaa valla võrkpalluri'.

Võromaa Spordiliidu pilt

2026. aastaga Seto Kuningriik tulõ 1. augustil Miktämäel

JÄRVELILLI REIN

3. oktoobri hummogu nõstõti Miktämäel üles Seto Kuningriigi lipp. Hummogu ütsä aigu alanu Savioro vabaala kokkosaamisõl oll' kats tähendüst. Kõõpäält oll' tegemist seto kultuuri nädälä käümätõmbamisõga' ni töösõst hõigati vällä 2026. aastaga Seto Kuningriigi toimumisõ kotus – Miktämäe külä. Suur setodõ üleilma kokkokorjuminõ – XXXIII Seto Kuningriik tulõ sis Poloda nulgä küläh Miktämäel 1. augustil 2026.

Päävä alostusõst tõi soo aastaga kuningriigi pääkõrraldaja Kala Ingrid kuningriigi lipu ni and' tuu üle Miktämäe külä-vanõmbalõ Kase Piretile. Kuuh leelokooriga Helmine tõmmati vardahe Seto lipp ni kuulõtõdi timahavanõ seto nätäl avatust.

Ülembsootska Vabarna Jalmar arvas, õt Miktämäel tulõ illos kuningriigipäiv: „Kuningriigi viisa' omma' jo Piletikeskusõh saadaval ni minge' lunastagõ'

uma kuningriiki pääs, ka nuu', kiä' tulõva' seto rõvih kuningriiki, võisi' hindele 0 euro pileti „osta'“, sis tiid kuningriigi kõrraldaja, pallõ sõira kiitä', ni saa ilosa kuningriigi kõrraldada'.

Soo tähtsä uudisõ man soovi kõigilõ tämbä ka hüvvä seto kultuuri nädälit ja kandkõ' soo nätäl rohkõmp seto rõvit, õt soo nädäli sisu paistusi kavvõmbahe!“

Uma hüä' soovi' Seto Kuningriigilõ ni seto nädäläle anni' viil vallavanõmb Kudre Raul, volikogo esimiis Sarja Urmas ni Miktämäe külävanõmb Kase Piret.

Miktämäel nõssi Seto lipp – nakas pääle seto nätäl ja kuulõtõdi vällä järgmädse Seto Kuningriigi kotus.

Järvelilli Reinu pilt

■ Panõ' tähele! Seto Kuningriigi viisa saat soetada' <https://sviby.com/et/e/hmd9wp>.

Uusvadah käve koõtmah Nedsäjä

Pühapäävä, 28. septembril oll' Uusvada külämaja muusikat täüs. Nimelt oll' Uusvada külämaja vidäjä kutsnu koõtmah Nedsäjä sädeinemes'.

Mõni tund käve korjuminõ, üteh tuud kodotsidõ süüke mekmine. Rumbi Sirje üteli, õt uba om müügilt kaonu poodõst. Siski olli' ua' lavva pääle võlutu. Ja hulk perimuslikkõ süüke nigu õks Uusvadah kombõs. Aeti rühmäkeisih laudu ümbre juttu.

Sis tull' katõkõnõ muusikah. Vaeldumisi saisi' pille taadõ Nedsäjä Külä Bänd ja Uusvada külämaja aig-aolt kogonõvist muusikist ni AI-st kokku harõtanu' majabänd. Järvelilli Rein ja Riitsaarõ Evar omma' viil Tuhkwizza veterani' ja Aida Olavi om nii suuri ku nuuri bände trummimiis vai bassimiis. AI panti seto kaasao pille mängmä ja osa laulõ säeti ka Baaba ja Ka repertuaarist. Nii-samatõ oll' esieränis põnnõv raagadõst tett tõlgõ' ja säade'.

Nedsäjä Külä Bänd esinesi tuntu tasõmõl ja häädüseh.

Oll' loomingulinõ õtak. Uusvada vahtsõnõ suvõelänik Ahvena Marika pidi küll inne liina minemä, ku kannõldamiso vuur kätte joudsõ, a tõnõ kõrd sis pikembält. Om hüä, õt no' Uusvada seto laulu kõva miihhiilaulu mõistjidõ kõrvälõ tulõ mängu ka iistõtlemissõ ja killõ mõistja Marika.

Järvelilli Rein: „Uusva-

da-Nedsäjä kokkosaaminõ oll' õks ütehkulatusaig mi hinde jaost ni ütstõõsõlt opmisõst. Mullõ om kõõ olnu suurõst iihkujost Nedsäjä rahva ütteri' tegemise' ni tuu, kuis nä omma' umma küllä mitu vuuri suu-rõmbast ni tähtsämpäst tennü', ku tuu tegelikult om.“

Oodami huviga vahtsit koh-tumisi ja muusikalisi arõngit ni kunstinäütüisi.

KAUKSI ÜLLE

Uusvadah mängse ja laul' Nedsäjä Külä Bänd. Järvelilli Reinu pilt

Rahvastiguregistrih saat edespidi märki' eesti keele mano ka' murdõkeele

Rahvastiguregistrih laiõndõdas inõmisi õigust eesti kiilt imäkeelenä märkeh mano panda' eesti keele murdõkiil.

Siseministri Taro Igor üteli vahtsõst võimalust tutvustõh, õt üte piirkundliku keele kõnõlõjana om täl väiga' hüä miil, õt valtsus kitt hüäst muudatusõ, teno minkõlõ saava' edespidi eesti kiilt imäkeelenä kõnõlõja' kirotu' rahvastiguregistrih eesti keele mano ka' arvu-kambidõ kõnõlõjaskundõga' eesti keele murdõkiili, midä nä mõistva'.

„Tuud muudatust om oodõt kindlahe uma 30 aestakka ja no' õnnahtu mul tuu valtsuistõ viiä'. Väiga' hüä uudis nii kohalikõ keele kõnõlõjilõ ja peri-

müskultuuri kandjilõ ku ka' kõõlõ Eestilõ,“ üteli siseministri.

Imäkeele andmidõvälal saat piagi' valli' eesti keele murdõkiili: seto, võro, mulgi, tarto, saarõ, hiiu, muhu, kihnu, koda-veri, kuusalu, lüganusõ ja jõhvi. „Tuu om tähtsä jago inõmisi identiteedist ja tuu üles-märkmisõ jaost saa no' olõmah olõma ka' võimalus,“ üteli viil Taro. „Eesti Keele Instituut kuuhtüüh haridus- ja tiidüsmiisteeriumiga' tei' kõgõ inäp kõnõldavidõ murdõkiili nimekirä, minkõ Statistika-aamõt pand keele klassifikatorihõ, ja õt rahvastiguregistri kasutas nuid klassifikaatorit, sis mi võta tuu rahvastiguregistrih pruukmistõ.“

Murdõkiili mõistmist pia-ai hindamma aamõtnik. Murdõkiili mõistmist hindas inõminõ eis', kiä' uma imäkeele andmit rahvastiguregistrihe kirja pand.

Muudatus käsitle-ei töösõ rahvusõ ja töösõ imäkeele rahvastiguregistrihe kandmisõ teemat. Murdõkiilt saa naada' rahvastiguregistrihe kandma muudatusõ joustumisõst, arvada' jo vahtsõst nädälist. Kõgõ lihtsap om uma imäkeele andmit kaia' ja muuta' e-rahvastiguregistrih aadressil www.rahvastiguregister.ee. Säält saat üle kaia' ja ku vaia, sis vahtsõlt kirja panda' ka' uma elokotusõ aadressi ja tõisi rahvastiguregistrihe kan-nõt andmit.

Siseministeerium

Päälínigu eri-sagamanõ ilo Verska Talomuseumih

Verska talomuseumih saa nätä', kaia' ni uuri', määndsit päälínikit hoiõtas Setomaa Muuseumi tekstiilikogoh. 2025.–2026. aastaga joosul tuvvas vällä päälínigu', minkõlõ omma' nätä' pilotõdu' pitsi', värmilitsõ' pitsi', tikmist ni makrameed. Õga mõnõ ao takast omma' päälínigu' vällä vahetõdu', kuna om nii pallõ illo – kõiksagamatsi tehnikit, värme, kirju, midä muuseum tahasi küläliisilõ näüdadä'. Edimädsenä omma' mihklikuuh vällä tuudu' valgõ' vahepitsi' ni otsapitsi', miä olõ-i tekstiilikogo näütel väega hariligu' võttõ' liniguotsõ kaunistamisõs.

Välläpanek sai inspiratsiooni 2026. aastaga Seto Kuningriigi käsitüümeistri teemast, minkõst niisamatõ päälínik. Ekspõitsiooniga samal aol omma' ka erinevä' opitarõ' Verskah ja Obinitsah, koh opatas kaunistamisõ tehnikit umal käel pruumma. Tuust aasast lähembält novembrikuu aoleheh. Seeni' olõti oodõtu' ni pallõldu' näütüst kaema!

Verska Talomuseum om val-lalõ töösõpääväst puulpääväni kellä 10–16.

TARROSÕ TRIINU-LIIS

Noorem Tarmo pilt

Küüsumüisile vastas
Taro Igor, aolehe
Setomaa päätoimõtaja
aastakil 2006–2015

Määne oll' Setomaa aoleht, ku sa soo sait innidse päätoimõtaja käest hindä kätte?

Leht oll' ummamuudu. Sääne hindä inemistõ kiräsaatmisõ kotus, koh sai lukõ', midä kiäki tennü om vai midä kiäki mõt-lõs elost. Inämbjaolt oll' leht kiräkeeline, õnnõ mõni ütsik kiräkene võidsõ olla' seto keeleh. Kindlahe oll' ta määndsegi tšõõri inemiisi jaost tähtsä ja täüf näide jaost ka umma rolli.

Määntse' olli' kõõ suu-rõmba' muudatusõ', mia' sai' sul tettüs ja minkperäst?

Suurõmb muutminõ oll' tetä' aoleht inämb tõisi aolehti muudu – uma struktuuri, küle-säädmisõ ja žanrõ poolõst. Ma sai tuu selge tellimusõ vällä-andjalt Setomaa Valdu Liidult, kiä oll' tennü suurõ uuringu aolehe kotsilõ. Noorõmba' inemistõ tõi' vällä, õt tahtva' kaas-aegsõmbat lehte ja säänest, mia kaesi' inämb tulõvikku ja olõsi' „elojaatav“. Soo suund olõ-s mu vällämõtõldu, a tuu, midä pallõ Setomaa aktiivsit inemisi oll' uuringuh ülnü. Minno kutsti ku inemist kõrvalt tuud ello viimä. Lehele saigi alostusõst sääne nägo antus. Edimält oll' vaia ar' näüädä', õt ka väi-gokõsõh kotusõh saa tetä' sama hüvvä lehte ku suurõh – sama kvaliteedi ja reeglidõga.

Edimäne faas oll' tetä' aolehte tõisi muudu, a säält edesi naksi ma pruumma tetä' sama hüvvä aolehte, a seto muudu – lehe nägo ja sisu pidi nakama ütel aol erinemä tuust, midä tege näütüses Põlvamaa aoleht Koit vai Võrumaa Teataja vai Öhtuleht. Mu tiidvüseh toimu murrang tuu ao paiku, ku seto leelo sai UNESCOhe. Sis tull' edimäne nummõr, mia oll' tävveligult setokiilne – 100%. Ma õs küüsü' tuu jaost kinkõgi käest lupa ja lihtsalt tei tuu ar'. Tuuperäst, õt innidse aol lõppi' nuu' märgotamisõ' õks nii, õt kaemi noh perrä ...

Määntse' olli' su kõõ tähtsämbä' tsihi' Setomaa aolehe vedosnikuna/päätoimõtajana?

Kuis ma saa kokko säändse aolehe, mia pututas Setomaa inemisi ja setosit muial, mia mõotas näide ello ja and tuko šoolõ perimüskultuurilõ.

Mia läts kõrda?

Saimi aolehe setokeelidsõst ja umanõolidsõst, oll' uma kimmäs punt, kiä lehte tekä – ma mõtlõ autori', keeleinemisõ'. Sai eiski tettüs kõölõ Petserimaalõ telmisõ võimalu. Paar inemist telse' tuud lehte peris aamõtlilikult Petseri rajooni tõõsõlõ poolõ kontrolljuunt ja leht käve postiga sääll.

Mia õs lää' kõrda ja määntse' olli' põhjusõ?

Edimäde puulaastaga üleminek oll' hallus. Mõnõ inemistõ olli' harinu' vanna muudu lehega ja tuu õs anna' alostusõh rahu. Kats kangõt inemist panti üttekokko – üts oll' kõõ elo tennü asja ummamuudu, tõõsõlõ – 25-aastakadsõlõ noorõlõ ülti, õt naka' tõistmuudu tegemä. Ma arva, õt tuud oll' rassõ tetä' samal aol – tõistmuudu ja innistmuudu.

Või olla', õt säält alatõh oll' mul päätoimõtajana kõik

Siseministri Taro Igor aamõtnikkõ välitüüdel Verskah.

Järvelilli Reinu pilt

Uma aoleht om osa setodõ identiteedist

aig sääne tunnõh, õt ma pia võitlõma. Kõgõpäält vana ja vahtsõ vaihõl, sis raha ja ressursi peräst, sis määndsegi inemisi grupiga, kiä taht aolehte inämb hindä kontrolli ala saia' ja tekä kaibus. Tuu väsitäs õks ütsä aastakaga ar'.

Osa inemisi kolleegiumih oll' liisna pallõ tuuh kinni, õt aoleht om õks papõr ja otsõpost, a tuul aol toimu tõisih meedia-kanalidõh jo õkva kipõ digita-lisiirminõ. Mi panni väega pal-lõ ressurssi tuu päälõ, õt tetä' tehnoloogilistõ vannamuudu asja liisna pikält. Mul om kahõ tuust, õt ma õs jovva' õga õs suta' Setomaa lehte digitaal-sõst tetä' õigõ ao päälõ.

Kinkõga üteh su aol sai Setomaa aolehte tettüs? Määne oll' tuu summ inemisi?

Mu kimmäs korrespondent ja reporter oll' Nutovi Mirjam (Mõttusõ Mirjam), kinkõ ma lõudse Kolodavitsa küläst. Tä oll' õks väega kimmäs tegijä ja suuf päätoimõtaja ülesandõ' täütä' nii, õt tolmas. Timä läts sinnä', kohe kiäki tõõnõ õs taha', tekä sääntsit teemasit, midä kiäki tõõnõ õs taha', ja kõnõl' vaihõpäl sääntsido inemisiga, kinkõga kiäki tõõnõ õs saa' hakkama.

Mu tõõnõ sälätagonõ oll' mu keelepunt – Sarvõ Öio ja Palmi Silvi. Väega kimmä' keeletoimõtaja'. Ma olõ mõlõmbalõ väega tenolik, õt nä minno aviti'. Näi Öiõt presidendi man Roosiaiah ja õkva kallisti timmä. Mu verrev vüü om Öiõ tett, ta kinkse mullõ tuu, ku ma päätoimõtaja aamõti maaha panni 300. lehenumbri pido aol. Ja Palmi Silvi avitas minno täämbäse pääväni – ta avi' mul säädä' õigõhõ jutupunktõ valtsusõ vii-

mäde pressikonverentsi jaost, ku ma tei setokeelidse etteastõ sääll seto kultuuri nädäli lõpuh. Varahamba olõ ma Riigikogo infotunnih ka niisama seto kiilt purssnu, a mõtli, õt valtsusõ pressikonverentsil võisi' kõrralikumb jutt olla', kukki ma paarih kotusõh veidõ mut-tu mõnõ kiräkeelidse sõnaga.

Ja lehe näo mõttõh oll' mu päämäne tagala mu naane Julia, kiä om tennü Setomaa lehele mito kujondust algusõst päälõ kooni' lõpuni ja mõtõl' ka parhilladsõ logo vällä. Timä om väega kipõt tüüd opnu tegemä üüse ja mitmõ latsõ kõrvalt. Sääntsit inemisi ma tiä-i tõisi ku timä, kiä säändsest asast võimõlinõ om. Täl olli' ka väega korgõ' standardi' tuuh mõttõh, kuis kõik piat olõma millimeetri päält sirgõ ja määnestki asja saa-i „rippu“ laskõ' vai segä-putru tetä', minkõst lugõja arvo saa-i. Tä sai tuu tüü aol suurõh aokirah Moskvah ja ka Postimehe aoleheh. Sääll olõ-s määnestki allahindlust tehnilidsõ poolõ päält – kõik joonõ' ja värmõ' pidi' õgal puol väega paigah olõma.

Lisast olli' viil väega kimmä' autori' nigu Hörna Aare, Nas-sari Elvi, Kalkuni Andreas, Raudoja Ahto, kinkõ käest ma sai väega väärtuslikku mater-jaali. Pallõ tõisi autorit oll' viil, kinkõga sai kuuhtüüd tett, ja ma olõ tuu iist väega tenolik.

Minkperäst oll' Setomaa aoleht sis tähtsä?

Leht om olnu kindlahe osa setodõ identiteedist, nigu umal aol oll' Postimiis eesti rahva jaost. Ja taa om ainumas meedia maailmah, mia tegeleski õnnõ Setomaa ja setodõ jaost täht-sidõ asjuga.

Kõnõlõ' mõni hüä lugu Setomaa aolehe tegemisõst, mia om sullõ miilde jäänü?

Taa tüü om õks kõõ olnu pingelinõ ja ka huvtav. Kõik aig oll' kiirus takah tuu peräst, õt kiäki taha-i vannu uudissit lukõ' ja tuu tähendäs, õt kõgõ värskebä materjaliga tull' lehte tetä' viimädsel õdagul ja sis muidogi lätsi' asä' mõni-vuur segi. Näütüses sai mõnõlõ kadonukõsõlõ õnnõ soovit. Ku viga vällä tull', oll' õks suur pahandus, a täämbä tuu päälõ mõtõldõh tulõ õnnõ naar päälõ.

Setomaa aoleht ja seto kiil, kuvvamuudu nõõ' omma' umavaihõl kõüdet?

Soo aoleht om päämäne seto kiräkeele „generaator“. Ku mõnõsaa aastaga peräst uuri-tas seto kiilt ja seto kiräkiilt, sis mul om tunnõh, õt 21. saandi edimäde veerandi seto kirä-keele standardist loetas tuud, midä saa aolehest lukõ'. Keskaol oll' keelestandardi määräja piibli vai palvõraamat, täämbä „toodõtas“ kõõ inämb värs-kit kiräkiilt perioodikah, mia hoitus läbi ao ka digitaalsõl kujol. Aoleht and võimalusõ ka kiilt opada', tuu peräst, õt sääll omma' erinevä' vormi' ja sisu-teksti', mia' võiva' olla' iäst huulmalda sobiligu'.

Minkperäst om Setomaa aoleht parhilla' tähtsä?

Tuusama keele ja kultuuri identiteedi peräst, keeleop-pusõ ja standardi välläkujon-damisõ peräst, a lisast om soo väega tähtsä arhiiv ni aoraamat tulõvigu põlvilõ. Uudissit saami tegeligult ka sotsiaalmeediast lukõ'. Aolehel om pikäaolid-sõmb mõõdõh.

Kuvvamuudu võisi' parhilla' Setomaa aolehte parembast tetä'?

Mul olõ-i määnestki konkreetset soovtust parhilladsõlõ toimõtajalõ, a üldinõ mõtõh, õt leht piasi' õks aoga üteh käuma. Tä võisi' eiski mõnõ asaga aost iih olla' – nigu tiinütäja. Ku om leht, mia sõltu-i otsõsõlt müügi- vai klikinumbri, sis tuu and ummamuudu vabahust.

Kõnõlõ', midä sa tahat viil Setomaa aolehe kotsilõ üldä', a midä ma õs taipä' küüssü'.

Ma pia olõma lõpmalda teno-lik Raudoja Ahtolõ ja Hörna Aarelõ, kiä' minno Setomaa

lehe kaudu Setomaaga kõütse'. Nä kõnõli' šoost päätoimõtaja konkursist, ku ma otsõ kohegi Setomaa kanti hindäle kotust. Ja Timmo Margusõlõ, kiä usald'. Ku šood võimalust tulnu-s, ma võiolla' jäänüki' õnnõ mõnõaastagadsõst suvi-tajast – a läts nii, õt mi teimi uma' seto saaja' Setomaal ja elli üle 12 aastaga õgapääväd-selt seto tegemisi keskel ummi latsiga, kiä' omma' kõik sünnü-perrä setomaalasõ'.

Su pereh om ka Setomaal elänü. Laossina küläh Poloda nulgah. Minkperäst sa päälõ ülikuuli Võro liina tšurana valõt elokotusõst Setomaa ja midä Setomaal ku piiri veereh eläminõ om sullõ ku parhil-latsõlõ siseministrilõ andnu?

Tuu oll' tšuuat juhulik, õt ma sai ülikooli aol Vinnemaa Soomõ-Ugrih tutvast üte Setomaa nuuri pundiga. Mul oll' tuu mõistminõ, õt taha umma kotust kohegi Võromaalõ, a Setomaal oll' paremb „väärtus-pakkuminõ“ – kotus sai hüä, tegemist oll' ja inemisõ'.

Ma sai tuu mõistmisõ, kuis maal periselt eletäs. Mul oll' hindäl talomajapidäminõ ja eiski eläjä'. Ma tiä, midä tähendäs, ku olõ-i internetti, tiid ja elektri om kehv. Parhilladsõ siseministrinä saa ma arvo, ku tähtsä om tuu, õt inemisõ' piiri man õks eläse' ja tegut-sõsõ' – soo om kõõ Eesti julgõ-olõki alos. Tuuperäst teigi Seto Kongressilõ ettepanõki küüssü' valtsusõ käest Kagu-Eesti õiglasõ riigikaitsõ meedet soo kandi jaost. Nigu Ida-Virumaal om õiglasõ ülemi-neki fond. Taomi tuud trummi, kooni' soo meede saa teost.

Määntse' soovtusõ' omma' sul parhilla' siseministrinä Setomaa inemisilõ?

Hoita' tiku' ja püssürohi kui-vah, televõn Eesti mobiilivõr-guh, kotoh säitsme päävä sõõ-gikraami, kõik aig üle poolõ autopaagi kütet ja püüssü' siih-puul kontrolljuunt, kooni' Vinnemaal omma' nii ulli' juhi'. Taa om universaalnõ soovtus tege-ligult kõigilõ. Naa' omma' asä', midä õgaüts saa eis' tetä'. Riik hooltsõs tuu iist, õt piir pidä, pensioni' saava' massõt ja ku kiäki tuud vajas, sis saa luuta', õt abi tulõ kimmähe.

Küüsse **LAANEOTSA ANNELA**

Ma tei [seto nädäli] säändse asä, õt kõnõli valtsusõ pressikonverentsil hindä osa seto keeleh. Tegeligult pidi mu asõmõl olõma välisministri Tsahkna Margus, a ku tä kuulsõ, õt mul oll' valtsusõ istungil rahvastiguregistri punkt imäkeele säadmise võimaluisi kotsilõ, sis loovuf hindä kotusõ mullõ. Ütel, õt soo om nii tähtsä teema ja mine' kõnõlõ' tuust õks seto keeleh.

Varahamba tei tuud õnnõ Riigikogo vabah mikrofonih. Ja tundus, õt šoost tullgi pret-sedent. Stenbocki maja hari-ligult jaa-i sotsiaalmeediah pressikonverentsi videot, a šookõrd panti tuu setokee-linõ jutt üles.

Tuu trehväs õks hõste, õt saimi rahvastiguregistri imä-keele valiku kõrda just seto

kultuuri nädälist. Ma andsõ tuu tüükäsu viil keväja, ku sai ministrist. A valtsusõh võtt kõik aigu. Inemisõ' pidivä' märgotama ja poõntama, kuis tuud tetä', sis käävä' määnd-segi' protsessi' Statistika-aamõdiga ja no' piasigi' varsti saama hindä imäkee-lest märki' tävveste aamõtli-gult seto, võro, mulgi, saarõ, kihnu ja viil tõisigi kiili, mia' omma' inämb levinü'.

A tuu uma keele kõnõlõ-misõ kogõmas oll' õks hüä – kõik naksi' muigama, ku ma alosti, ja tuu tekis' säändse lämmä tundõ roomih, koh om hariligult väega aamõtli-lik ja külm tuu meeleolu. Ma panni tähele, õt ku Riigiko-goh seto kiilt kõnõli, sis eiski kuremba' saadigu' naarahti' ja näütsi' päkkä – kimmäs värk!
TARO IGOR

Vanast olli' kõik sääläroiva' koedu' villast vai linast, mia tull' umast talost. Niisamatõ olli' ka kõik elämisõh vajaminev' rõivaasa' koedu' linadsõ' vai paklatsõ'. Tuu jaost, õt kõkkõ kudamismatõrjali saia', tull' hulga rassõt tüüd tetä'.

NASSARI ELVI

Lambapügäminõ

Inämbüiste põeti lambit kats vuuri aastah, a mõnõh paigah põeti ka nelli vuuri: keväja migulapäävä paiku, rüämaafa-pääväl, märdipääväl ja kündlepääväl. Inne pügämist lambit mõsti, üts visas karitsaga vett, tööno mõsk. Eiski talvõl olõvat mõst. Pügämiso aost köüdeti lamba jala' määndsegi vüüga kinni. Lambit pügi pernaane eis', vahel kutsti kah mõni külanaane appi. Lambapügäjidõlõ anti õks midägi parembat süvvä': vöiõti võidu leevä pääl, küdseti tsuut lihha ni praaditi munnõ. Keedeti ka jauhaputru. Johtu kiä lambapügämisoõl mano tulõma vai müüä minemä, soovti: „Villa-kõist nõsõma!“

Villavakminõ ja karssminõ

Inne ketramist villa' puhas-tõdi ja lahotõdi kohelast ja karsiti häidest. Villakarsi' tull' setodõl tarvtusõlõ arvada' 19.–20. aastasa vaihõl, a vil 19. aastasa lõpupoolõ olõvat külli pite käünü' villavakja'. Vakja pand' tuhaga üle puistõt villa' varva vaihõlõ, minkõ külge oll' kimmütet kuivatõt eläjä-kõõlus vai -soolk. Inne tüüd tõmmaõ kõõlusõ vil vaiguga kokko, tõmmaõ tramm, pand' villa varva ni kõõlusõ vaihõlõ ni lask sis trammiholõkist vallalõ. Vill nakaõ sääl vaihõl püürlemä. Säane vakut vill sai kohel ja pehmekene. Vakjalõ massõti nagla pääl vai anti tasost süvvä'. 1920.–1930. aastil lasti villu karssi' veski man villavabrikuh, kotoh õnnõ prääditi lang valmist.

Vanast koeti vai polmti vil-latsõst ka paremba' uhja', nuid ülti puhapäävuhja'. Ögapäävädse' tüüuhja' olli' linadsõ' vai nahadsõ'. Vanast lasõ-s naase' aigu raisku minnä', kõik aig koeti. Sukkõ koeti latsõhoitmisõ man, suvõl karjasaatmisõl ja hainavidämisoõl. Kotoh hoiõti poolkut kudamistüüd tarõh üleväh poolka pääl juurist polmt karssinah.

Kistavarrõga präätäminõ

Kotoh präätedi ja isiti villanõ ni linanõ lang. Voki' vai präälka' tull' ketramisõ tüüvahendina tarvtusõlõ 19. aastasaal, lina

präätämisõst oll' voki külhe kuutslilaud, kohe linakuutslisäeti lavva külge sepä pisset luidõ kuutslivardaga. Sepä-ravval olnu külhe ka määndsegi' rõnga', miä' präätämisõl tirisenü'. Vanal aol, ku vokkõ vil olõ-s, prääditi kistavarrõga: istuti kergo pääl ja häihetedi, sis saisahtõdi kergo pääl ni lasti kistavarrõga langalõ kiird pääl minnä'.

Linanõ ja niidinõ lang

Linanõ vai nigu seto' ütli' langanõ, oll' lõimõlang ja tuu pidi kimmäs olõma. Linnu suiti vanast puuhařaga, kohe olli' sisse lüüdü' ravvast pidime'. Säändse hařaga sugimisõl järe' kõköpäält peijo suikatsõ' pakla', tihkõmbidõst läbi tõmmatõh otsmisõ' pakla' ni vil tsiahařasõst hařaga sugimisõl külät peerõkõsõ' linakivvu' – laas-katsõ' pakla'.

Ar' suit ja puhas lina ülti kadas. Linigõ kudamisõ lang pidi olõma puhas ja peerõkõnõ, tuu suiti vil puidõs kreenenä muudu sugijaga läbi. Tuu jaost, õt peerõkõist langa kedrada', pidi lina olõma hõste lihit ja läbi hařat. Kõnõldi, õt mõnõ' naase' olõvat linnu päähařaga suginu nikavva, kooni viikausi pääl määnestki putsu inämb sata-s.

Linast lõimõ ülti langalõim, puuvillast niidilõim. Niidilõim oll' kallis osta', tsaariaol masõ nagõl (u 400 g) niidilõimõ 50 kopkõt, kumagulang oll' 5 kopkõt kallimp. Kangas koeti üte-kõrdsõst kumagust, a kirä kudamisõst isiti lang katõ- vai kolmõkõrdsõst.

Kudamisõ kunst

Halvõmba' villa' koeti kaputist, katmist vai vanotõdi vildist, minkõst tetti taosõ'. Paremba' villa' kofati säälõividõ jaost. Peelte pääl kudamist pidi mõistma ja tuud nakaõ tütrik imä kõrvalt opma. Lavadsõ-kõnõ kangas koeti katõ nitsega, oplanõ kiri panti ülest nelä nitsega. Hinnadu' kudaja' olli' nuu', kiä' mõisti' katsanitselitsi kangit kuta'. Tuu keerolitsõmb kudaminõ tull' Setomaal muudu kohki 1870.–1880. aastil. Katsanitsega hammõ kudaminõ oll' suur kunst ni tuuperäst oll' algusõh säändsit hammit vähä.

Pidi mõistma veiga hõste niisi tallalaudu külge köütä' (kutsti kabla vassminõ), sis kaeti ja jäteti miilde, kuis

Peele' Tserebi küläh Lõokõsõ taloh, 1935.

Laidi Eriku pilt ERMi kogost

Seto tütrik linno präätämah. Reieri Viktori pilt, ERMi kogo

Ilma lina ja villalda saa-s kangast kuta'

Kangasua'

Kangakudamisõ sua' olli' vanast puitsõ', sua lipi' tetti lod'a- vai saarõpuust. Sua tege-mist ülti sua köütminõ. Ku suga telliti mõistjalt tegijalt (meist-rilt), viidi tuulõ ka köütmisõ lang. Sua' köüdeti paasma-viisi. Vanast olõvat suategijä' eis' käünü' külli pite suki mõõ-mäh. Käüti lihavõõtõ ümbre, ku joba lämmämb oll'. Perästpoolõ, ku vasisõ' sua' muudu tull', müüdi nuid kah Petseri laado pääl. Nuu' olli' kalli' ja algusõh joud' säändsit sukõ osta' õnnõ rikkamb rahvas. Ku vaskukõ inämbä nakaõ olõma, lätsi' nuu' odavambast ni tõõsõki' naksi' ostma. A mõni vanaineminõ tarvit' puitsit sukõ õks uma elo-päivilgi edesi.

Käüsekirju kudaminõ

Kirä' kofati kangahe kiräkorja-misõ pirruga vai kofati suurõ nõglaga, kost aeti läbi külält jänne kirälang. Käüsekeri oll' vanõmbil hammil katõ poo-lõga – üts puul kofati, tööno puul koeti niisi taadõ viid pirdaga (luudi eräle kirjavahelik). Kiä eis' mõista-s katsanitsekeri vai kofatuisi peerõmbit kirju kuta', lask mõistjal raha vai söögikraami iist valmist tetä'. Kangakirju kaeti ütstõõsõ pääl (nuid kah muudõti) vai sis saiõ nuid kah kudajameistrilt.

Kanga mutingu'

Kudamisõl kangast õks kaeti ni kobendõdi ku vaia. Kaeti, õt kõik langa' olõsi kõrdapite, ja sis, ku langa' tükke' katski minemä, vöieti näid linaasiim-nist keedet leemega, mitiga. Johtu sisse viga, sis ülti, õt muting tull' kangahe. Ku kanga nitsehe panõkil johtu, õt ütest nitseilmäst oll' tähele pand-malda läbi lannü kats langa, ülti õt sõsarik om seeh. Ku sukka panõkil jalki jäi mõni lipp/pitim (eesti keeli: pii) vahelõ, sis jäi rõivahe nigu rada. Tuud ülti lipivahe. A ku kudamisõl lang katski läts ni tuud olõ-s tähele

pant, oll' kangal rabandus seeh. Koet kangit hoiõti kokko hõõr-tetült suurõh pal'knah.

Vanotaminõ

Ku villanõ kangas oll' ar' koet, sis oll' tihkõmbast saamisõst tuud vaia vanta'. Vanotaminõ oll' naisi tüü ja tuud tetti kotoh. Lavva pääl tõmmati risti ja piuta kabla'. Sis vöeti vanota-mistõ minnev rõivas, tetti tuu kuuma vii ja seebiga kokko ni panti tropih lavva pääl. Sis naati veerütämmä. Johtu kiäki vanotamisõ aigu tarrõ tulõma, hõigaõ tä kombõperrä: „Vilsti, pulsti!“ Mõnõ' olõvat pandnu' kanga ka määndsehegi kotti ni naanu' sis hõõrdma. Ku viländ jo oll', vöeti kangas maahha ni huhõti siip vällä, kääneti puu pääl ni lasti saista' üü ni päiv, sis panti kuioima.

Vanotamah käüti ka kivi man (veskil). Vanotamisõ jaost olõvat olnu kats soonilist lauda, alomanõ sais paigah, ülemät-sega hõõrahutõdi edesi-tagasi. Pääl vanotamist aeti rõivas ümbre puidõs rulli, tuudi kodo ni kuivatõdi ahoh ar'.

Pelitäminõ

Vahel inne kudamist langa' peliti ar'. Tuu jaost panti langa' tuhaga kiimä. Tuhka panti nii pallõ, õt sego õkva paks sai. Pääl kiitmist viidi langa' aia pääl päävä kätte palahumma (pliikümä).

Niisamatõ olõvat ka linno inne präätamist peltet. Lihit ja hõste hařat lina köüdeti kokko ni panti üteh tuhaga kiimä. Tuu jaost oll' suur tõrdu, min-kõl allveereh üts mulk, kohe käve punn ette. Linapundõ pääl laotõdi kost pal'knast lõigat lina ni valõti kuum vesi pääl. Peräst lina' kuivatõdi ar', lüüdi rabajaga kohelast ni sugiti ar' kah. Sis kääneti lina' inne präätamist vil käänsõsehe.

Värmminõ

Rõivit värmti umah kotoh õga-sugu hainu, samblõ vai sii-

niga. Kodotsõst värmmisõst olõ pikembält kirotanu minev sügüse – kae' perrä aoleht Seto-maa 2024 nummõr 9.

Värmiõfõndit, midä hindil oll' rassõ kätte saia', lasti värmi' mõistjil meestel. Värmiõst olli' sinelnigu', kiä' käve' Pihkvast küläst küllä. Näile massõti rahaga vai söögiga. Olõvat värnnü' sinikiviga vai määnd-sidõgi hainuga. Perästpoolõ lasti rõivit sinitest värmi' Pet-serih sinelnikõl, kinkil olnu' tuu jaost suur värmitõrdu. Rüvvü pääl (pia 4 meetrit kangast) tull' massa' tsaariaol 25–30 kopkõt. Sinelnik trükke kah, a trükimustrilitsi rõivit kanni' õks vindläse', mitte seto'.

Kangakudaminõ oll' setodõl avvu seeh

1947. aastal käve etnograahv Fuchsi Veera Meremäe vallah korjamah andmit seto käsi-tüü ja kafahkäämisõ kotsilõ. Fuchs kõnõli Obinitsa, Tobrova, Uusvada, Küllätüvä ja Lepä külä vanõmbidõ inemistõga. Timä om kangakudamisõ kot-silõ kirotanu nii: *Setu naise kangakudamises püsivad osaliselt veel vanad traditsioonid. Kuna setud pea tänapäevani on kandnud rahvarõivaid, mis valmistati kodus, oli neil kodune kangakudamine kestnud pidevalt.*

Parhilla', pia 80 aastat ildampa, om seto naistõl kanga-kudaminõ õks mooduh. Või üldä', õt mõnõ' ommaki' no' joba elokutsõlitsõ' kudaja'. Kiä eis' suta-i vai läpe-i, saa telli' ilosidõ kirjuga hammit, kaadsa-kangast, katmit, põrmandu-tekke.

Kudaja' eis' inämb villa ja linna präätä-i, aig om edesi lannü. A ku mõtõlda', ku pallõ oll' vanast vaia vaia nätä', inne ku kangast kudama sai naada'! Ja tuu tiidmisõ perrä vaest õks hiidetä-i täambätsel aol vannu linatsit-paklatsi tiranikkõ vai villatsit katmit ar'. Hüä jättä' noorõmbalõ põlvõlõ mälestü-sest – nigu tervtüs kavvõlitsi esiimmi puult.

Lehte tegevä':

Toimõtaja Kauksi Ülle, tel 5656 9079, e-post: kauksiyllle@gmail.com
Toimõtaja (lisalett Vahtsõt Vallah) Järvelilli Rein, tel 504 6423, e-post: rein.jarvelill@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Öiõ
Külesäädmine Lööpri Priit
Välläandja: Setomaa Liit
Setomaa kolleegium: Alumäe Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Öiõ, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.
Trükjä: Printall AS
 Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalette Vahtsõt Vallah Setomaa vald.
KAASTÜÜ' saata: kauksiyllle@gmail.com
 vai Setomaa aoleht, Obinitsa külä, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: rein.jarvelill@setomaa.ee
 Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.
Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Õpetajate päeva tänuõhtu Värskas tõi kokku meie koolipere

3. oktoobril koguneti Värskas kultuurimajja, et tähistada õpetajate päeva ja avaldada tunnustust Setomaa haridusnimeste pühendumusele.

REIN JÄRVELILL

Tänuõhtul esinesid tervitus-kõnega vallavanem Raul Kudre ja vallavolikogu esimees Urmas Sarja, rõhutades õpetajate ja haridustöötajate rolli Setomaa vaimse ja kogukondliku kestlikkuse hoidjana.

Õhtu praktilise ja ühtlasi meditatiivse elamuse pakkus Milli Maier & Co OÜ loovtuba „Looduslik savimaal“. Rituaal- ses ja hingestatud võtmes põi- miti kunst, meditatsioon ja heliline maastik: osalejad said lühitutvustuse naturaalsesse savikunsti ning proovisid medi- tatiivset saviga maalimist. Iga õpetaja maalis endale isikliku teose.

Veel enne kui asuti maalima, andsid vallavanem ja volikogu esimees meie haridustöötajate üle tänukirjad vallarahva tehtud ettepanekute põhjal.

Tänukirja said:

- **Anna Stepanenkova** – pikaajalise panuse eest kooliellu.
- **Rein Tarros** – loodus-, kul- tuuri- ja sotsiaalse keskkonna oskusliku loimimise eest õpi- laste heaks.
- **Sigre Andreson** – Vabariigi Presidendi poolt ära märgitud

Seekord tähistati õpetajate päeva teistmoodi.

Foto: Rein Järvelill

õpilaste uurimistööde juhen- damise eest.

- **Annika Sirendi** – pika- ajalise panuse eest Mikitamäe õpilaste liikumisharjumuste tekitamisse.
- **Triinu Arund** – noorte heaolu mitmekülgse panusta- mise eest.

■ **Ilme Hoidmets** – Vabariigi Presidendi esseekonkursil edu- kalt esinenud õpilaste juhenda- mise eest.

- **Ester Nahkor** – pühendu- nud tegutsemise eest Setomaa koolide õpilaste ja töötajate heaolu nimel.
- **Helena Elgindy** – Setomaal

tööd alustavate kolleegide töö- alase juhendamise eest.

- **Jorgen Oras** – pühendu- nud panuse eest Setomaa valla noorsootöösse.
- **Anneli Jõgela** – pühendu- nud panuse eest klassijuhata- jana töötamisel.
- **Sanna Saarestik** – Seto-

maa Lasteaia eduka käivita- mise ja eesmärgistatud juhti- mise eest.

- **Pille Liblik** – Setomaa Kooli ja Setomaa Gümnaasiumi eduka käivitamise ja eesmärgis- tatud juhtimise eest.
- **Elle Tikkop** – pühendunud töö eest Setomaa Koolis.

■ **Kai-Epp Kübarsepp- Tolga** – pühendunud töö eest Mikitamäe õppekohas õppe- ja kogukonnajuhina.

■ **Emily Raudkepp** – õpilas- tes liikumisharjumuse kujunda- mise eest.

■ **Eva Sulaoja** – õpilastes muusikaarmastuse kujunda- mise ja Mikitamäe kogukon- naärituste muusikalise sisus- tamise eest.

■ **Triinu Kotov** – pühendu- nud panuse eest Setomaa valla noorsootöösse.

■ **Kaja Ziugand** – loova, hoo- liva ja toetava kasvukeskkonna kujundamise eest.

■ **Janika Teervalt** – õuesõppe, seto kultuuri ja kaa- sava hariduse harmoonilise ühendamise eest.

■ **Marge Madaloja** – pühen- dunud töö eest Setomaa Lasteaia.

■ **Jana Freirich** – pühendu- nud töö eest kaasava hariduse rakendamisel.

■ **Reelika Kõlli** – pühendu- nud töö eest Setomaa Laste- aia.

■ **Kadi Määr** – uuenduslike ja loovate lahenduste eest Obi- nitsa kogukonnaklassis.

■ **Maiden Paljak** – uuendus- like ja loovate lahenduste eest Obinitsa kogukonnaklassis.

■ **Meeli Härmson** – pika- ajalise panuse eest Setomaa Muusikakoolis.

Setomaa kogukond tänab kõiki õpetajaid ja haridustöota- jaid nende pühendumuse, pro- fessionaalsuse ja sooja südame eest!

Aiasaaduste väärinduskeskuse valmimist oodatakse pikisilmi

30. septembril toimus Obinitsas Kagu-Eesti aiasaaduste väärindus- keskuse sarikapidu.

MARGUS TIMMO

Siirast rõõmu valmistas see, et sündmusest osa saama ja uudistama tuli üle 70 inimese. See lisas veelgi kindlustunnet, et väärinduskeskust oodatakse ning et Setomaa saab ühe olu- lise objekti võrra rikkamaks.

Kui Võru maakonnas toi- mus arutelu, kuidas toetada maaomanikke ja põllumehi, kerkis üles ühe teemana ka küsimus, kuhu väärinduskes- kus rajada. Õnneks oli Seto- maa vallas juba eelnevalt sel- leks valmisolek – üldplaneer- ingus oli ette nähtud Obinitsa tööstusala ning Setomaa valla- volikogu oli valmis investee- rima 300 000 eurot projekti omaosaluseks, millega raja- takse kommunikatsioonid. Tänu Setomaa valla otsus- tavusele saabki teoks Seto- maa Liidu unistus rajada Seto- maale aia- ja põllusaaduste tootmis-töötlemiskeskus.

Rajatav aiasaaduste vää- rinduskeskus aitab lahendada Võru maakonna kolme prob- leemi. Esiteks aitab see lahen- dada tootjate jaoks aiasaaduste hoiustamise mure. Põllumehed ei pea ise rajama ja ülal pidama kulukaid laohooneid, vaid saa- vad võimaluse hoiustada oma saadused väärinduskeskuses. Teiseks tekib väärinduskesku- ses võimekus väärindada maa- konnas toodetud tooraine nii

iseendale kui ka ekspordiks. Kolmandaks loob see võima- luse varustada kohapeal kasva- nud ja valminud toiduga maa- konna haridusasutused ning teises järjekorras hooldekodud ja toitlustusettevõtted. Pike- mas perspektiivis peame sil- mas ka maakonnas asuva kait- seväe varustamist kohapealse väärindusliku toiduga.

Väärinduskeskuse projekti valmistati ette poolteist aastat.

Pärast toetustaotluse heaks- kiitmist sai sõlmida lepingud vanade hoonete lammutami- seks ja uute hoonete rajami- seks. On rõõm tõdeda, et Tartu Ehitus on püsinud graafikus ning oktoobrikuus on võimalik hakata ostma toorainet ja pak- kuma ladustamisteenust.

Väärinduskeskuse tuleb kuus reguleeritava niiskuse ja temperatuuriga ladu erinevate saaduste hoiustamiseks, neist

suurim kartuli jaoks. Laod koos sügavkülma ladudega mahu- tavad kokku umbes 500 tonni aiasaadusi, mis katab Võru maakonna haridusasutuste vajaduse.

Oktoobri lõpust saab hakata vastu võtma kartulit, peeti, kaa- likat, porgandit, sibulat, kap- sast, kõrvitsat. Väärinduskeskus on avatud kõikvõimalikeks kok- kulepeteks alates laoruumi ren- timisest ja lõpetades tooraine ostuga. Kokku ostetav tooraine peab olema müüjal sorteeritud, et seda oleks võimalik töödelda ja kööki edasi saata. Suurema- tele tootjatele saab keskus anda konteinerid, millega saab kauba lattu ladustada.

Väärinduskeskuse kaks tsehhi varustatakse seadme- tega, millest üks töötleb ära marjad ja õunad, teine kartu- lid ja köögivilja. Pärast sead- mete kohalejõudmist ja paigal- damist eeldatavasti veebruari- kuus on võimalik alustada aia- saaduste väärindamisega ning lisaks ostetud tooraine väärin- damisele saab hakata pakkuma ka töötlemisteenust.

Väärinduskeskus hakkab eelkõige tegema seda, mida

vajavad haridusasutuste ja hooldekodude köögid – pese- mine, koorimine, tükelda- mine, kapsa hapendamine, peedi aurutamine ja keetmine, pakendamine.

Hea partner A.M.F. Hulgi on kinnitanud valmisolekut võtta kolm korda nädalas väärindus- keskusest peale vajaliku kauba ja toimetama tellijani.

On tõeliselt hea meel, et meie püüdlusi kasvatada loodus- sõbralikult ja toitlustada lapsi terviseteadlikult on Euroo- pas märgatud. Just mahetoidu pakkumine lasteasutustes ning väärinduskeskuse algatus on peamised põhjused, miks 100 kandidaadi hulgast just Võru maakond tunnustati Euroopa mahepiirkonnaks 2025.

Väärinduskeskuse planeeritud maksumus on 3,2 miljo- nit eurot, millest omaosalus on 800 000 eurot, sealhulga Seto- maa valla panusena 300 000 eurot.

Väärinduskeskuse rajamise projekti veab eest Võrumaa Arenduskeskus. Projekti ellu- viimist toetab meede „Atrak- tiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond“.

Väärinduskeskuse sarikapeolistele avati ka lao uksed.

Foto: Rein Järvelill

Võrumaa aasta lasteaiaõpetaja on Janika Teervalt

25. septembril leidis Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuses (EWERS) aset maakonna haridusvaldkonna tänusündmus, kus tunnustati hariduselu, noorsootöö ja täiskasvanuõppe silmapaistvaid tegijaid. Elutöö tunnustuse pälvivad tänava kaks õpetajat: Küllike Nagel Vastse-liina Gümnaasiumist ning Tiia Raag Võru Kreutzwaldi Koolist. „Aasta õpetaja“ tunnustused anti üle 12 kategoorias, aasta lasteaiaõpetaja laurea-at on Setomaa Lasteaia õpetaja Janika Teervalt.

Sel kevadel aset leidnud aasta õpetaja, noorsootöö ja täiskasvanuõppe valdkondade konkurssidele esitati ühtekokku 94 nominenti. Riikliku „Aasta õpetaja“ konkursi raames laekus 56, maakondlikule noorsootöö tunnustuskonkursile esitati 6 ning Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsiooni ANDRAS konkursile 32 tunnustustetpanekut.

SA Võrumaa Arenduskeskuse juhatusel liige Tiit Toots rõhutas oma kõnes valdkondade vahelise koostöö tähtsust õppimise ruumi loomisel, tänades kõikide valdkondade eestvedajaid. ANDRAS esindaja Sirje Plaks tunnustas kõiki töötajaid, kes võimaldavad oma töötajatel õppida ja ennast arendada, samuti kõiki õppijaid, kes

õppimise võimalustest kinni haaravad.

Noortevaldkonna nimel võttis sõna „Aasta noorsootöötaja“ kategooria laureaat Katrin Tamberg-Tolk, kes kutsus koole ja noortekeskusi omavahel suuremale koostööle, sest noore elus loovad need asutused ühtse terviku.

Tunnustuste jagamise lõppedes rõhutas Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse EWERS juht Eveli Kuklane seda, kui võrdolulised on Võru maakonna inimeste jaoks oskused ja teadmised ning kuidas töödandjana saame ikka ja jälle rõõmustada, et keegi töötajatest on asunud end täiendama. Elukestev õpe on saamas Võru maakonnas normiks.

Sündmusel astusid üles muusikud Kert Malõgin ja Ander-Marcus Hõrak ning mustkunstnik Fred-Erik Johanson. Sündmust aitasid luua noored mode-raatorid ja toitlustusteenindajad koos oma juhendajatega Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskusest EWERS.

Sündmus viidi ellu Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsiooni ANDRAS, Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse EWERS, SA Võrumaa Arenduskeskuse ja kõikide maakonna omavalitsuste koostöös.

REIN JÄRVELILL

Janika Teervalt.

Foto: Reigo Teervalt

Oleme Setomaa kobarkoolis ühe aasta võrra rikkamad

PILLE LIBLIK

Setomaa koolide direktor

Iga sügis toob kaasa uskumise, et kõik on uus. Uue asjaga käib teinekord kaasas arvamus, et vahest oluks vana parem. Setomaa koolides on kindel see, et uus ja parem on teinud meid tugevamaks ja rikkamaks.

Setomaa koolide esimese koostööaasta väljakutse ja ühtlasi privileeg oli luua olukord, kus ühelt poolt hakkaks tööle kool, teiselt poolt toimiks kaasaegne valla allasutus ehk keskendusime paljuski administreerimise süsteemi väljatöötamisele. Koolide ühendamise mõte ei ole ju koolimajade jõuga formaalne liitmine, jättes kõik senised tegevused ja sisu muutmata. Eesmärk oli kasutada mõistlikumalt ressursse, et tagada paremad tulemused eeskätt õpilaste jaoks ja töötajate personalile.

Palju energiat kulub õppekorralduse ajakohastamiseks. Kooliaasta kulgeb teemanädalate rütmis kõikides õppekohtades, eri õppekohtade õpilased saavad osa samadest üritustest ja oleme loonud uusi üritusi, nt teaduspäev. Setomaa õpilased peavad olema kursis ka 21. sajandi teadussaavutustega erinevates valdkondades ja samavõrd tundma omakultuuri. Meie õppekohtades toimuvad sarnased üritused, tuginedes senistele tavadele, mida arendatakse naabermaja kogemusi korjates.

Õppereisidele me pooltühja bussiga ei sõida – osalevad kõigi õppekohtade lapsed. Laksuseks meil võimalust ei ole ja osalejate komplekteerimisel arvestame seda, et kedagi ei jäetaks kõrvale. Väljaspool koolimaja õppimiseks leiame eakohased võimalused: noored tutvuvad lähemate põnevate piirkondade ja objektidega, vanema astme õpilased sõidavad kaugemale.

Jah, muidugi ühendati koolide liitmisega ka eelarved. Esimene, poolik aasta oli keeruline, käesoleval aastal tekkis eelarvevõimalustest selgus.

Setomaa koolide direktor Pille Liblik 1. septembri aktusel.

Foto: Reigo Teervalt

Tänu sellele saame paindlikult otsustada, milliseid n-ö auke on vaja lappida. Koolimajad on vanad ja ootamatusi tuleb ikka ette. Seniste kolme tillukese majade eelarvetega, kus suurem osa kulub kütmiseks ja valgustamiseks, oli suhteliselt keeruline vahetada aknaid, parandada näiteks õpilastel kogemata katki läinud ust või veetorustiku leket või vahetada valgustust, mis on uskumatult suur investeering.

Võib ju küsida, miks neid remonte pole varem tehtud, ja vastus ongi, et tillukese rahaga suuri ehitusi ei tee. Suurema eelarve sees on võimalik rahaga ümber käia paindlikumalt ja nii, et kõikide õppekohtade vajadused saaks järk-järgult kaetud.

Need inimesed, kel on olnud asja sisse astuda koolimajadesse, on ilmselt märganud, et oleme toonud ühisruumidesse värve ja hubasust. Tänu suuremale eelarvele saame lubada endale istumisnurki, parandada akustikat Värskas, Miki-

tamäel ja peagi jõuame teiste hooneteni. Me jaksasime soetada riiete kuivatuskapid, ronimisseinad ja kaasaegsed videoseadmed, et säästa koosolekutele sõitmise aega, ning IT-vahendid, et meie õpilased oleksid võrdsetes tingimustes valmis e-eksamite tulekuks. Praegu ootame liikumis- ja loodus- ning keeleõppevahendite saabumist. Väikene kool ei oleks seda kõike saanud endale lubada.

Oleme õpetajatega panustanud sellesse, et kujundada kooli kui asutuse juhtimise ja töö korraldus ühise õppenõukogu, hoolekogu, õpilasesinduse näol. Igal nädalal arutab juhtkond läbi lähiajal toimuvat, jagab infot kooli töötajate ja õpilastega.

Eelmiste aastate kogemuse põhjal on nüüdsest aeg selleks, et klassijuhataja saaks arutada lastega tõsisemaid teemasid – töökultuuri kujunemine ei saa ju toimuda n-ö käigu pealt, arutamiseks on vaja aega.

Saame lubada õpetajatele täienduskoolitust, mille hinnad üha kasvavad ja mille tõhususe ja vajaduse oleme õpetajatega aasta alguses läbi arutanud. Me alustasime mullu ja jätkame igas kuus õpetajate sisekoolitust, mis on tulemuslikumad, kui seal osaleb rohkem õpetajaid. Me saame üsna väikese vaevaga paluda õpetajaid appi, kui teises õppekohas on mõni õpetaja puudu – erinevate asutuste vahel oleks sellega käinud kaasas nii suur bürokraatia, et tunnid jäänuks lihtsalt ära. Meie siht on, et akadeemiline õpe toimuks ettenähtud mahus. Meil on rida õpetajaid, kes annavad tunde mitmes majas, ja saame seda korraldada tänu sellele, et nad töötavad ühes asutuses.

Setomaa kobarkoolide toimetamise vastu tuntakse huvi ja külalisi meil käib. Maist septembrini oleme võõrustanud kuuel korral huvilisi üle Eesti, ega rohkem vist jaksaks. Novembri alguses on meie koolides kogukonnale pühendatud teemanädal. Oleme rõõmsad, kui koolimaja avatud uksest astuvad sisse mitte ainult lastevanemad, vaid ka kogukonna liikmed. Õpilaste turvalisus ja heaolu on meie jaoks üle kõige tähtis. Seetõttu on hea, kui lepitaks eelnevalt õppe- ja kogukonnajuhtidega külastus kokku, et oleks aega vaadata ja näidata.

Rikkus seisneb mitte meeltes raha juurde tekkimises, vaid selles, et plaanime inimeste oskuste ja eelarve kasutamist terviklikult. Ressursse saame suunata sinna, kus vajadus on suurim: saame paremini kasutada projektitoetusi, sest omaosaluse võimekus on kõrgem; suurema õpilaste arvu peale jagunevad kulud võimaldavad kvaliteetsemate seadmete ja teenuste soetamist. Korras ja turvalises füüsilises keskkonnas töötavad rõõmsamad inimesed. Jaga ja valitse põhimõte annab paremaid tulemusi, kui väikesed koolid ei vaidle valla eelarve kasutamise üle. Hea koolipidaja jagab vahendid nii, et need oleksid kasutatud vastavalt õpilaste vajadustele.

Projekt „Roheline koolitoit“ lõppes, kuid tegevused jätkuvad

18. septembril toimus Hämsa maherestoranis Eesti-Läti programmi projekti „Roheline koolitoit“ pidulik lõpuüritus. Ürituse esimeses osas jagasid partnerid – Tukumsi ja Smiltene vald Lätist ning Rõuge vald ja Setomaa Liit Eestist – projektis saadud kogemusi ja saavutatud tulemusi. Kõigi partnerite arvates oli projekt edukas ning avas võimalusi uuteks arenguteks.

Projekti raames sai loodud strateegia ja tegevuskava aastateks 2024–2028 Setomaa, Rõuge, Smiltene ja Tukumsi haridusasutustes lastele tervisliku toidu pakkumiseks, kasutades koolirestorani kontseptsiooni. Tegevuskava on suunatud kolme strateegilise eesmärgi saavutamisele: mahetoidu osakaalu suurendamine koolitoitlustuses; kooliresto-

rani kontseptsiooni rakendamine ning teadlikkuse tõstmine mahetoidust, toidu tootmise mõjust keskkonnale ja tervislikust toitumisest. Kavanadatud tegevused jätkuvad ka pärast projekti lõppu. Setomaal kaasati projekti kõik haridusasutused.

Projekt andis hea võimaluse õppida headest kogemustest. Projektis osalenud koolide kokkade ühine õppereis Rootsi andis palju uusi teadmisi. Smiltene ja Tukumsi koolijuhid ja valdade spetsialistid ning koolikokad käisid tutvumas mahetoidu pakkumise koolide kogemustega Eestis ning Rõuge ja Setomaa koolikokad said tutvuda Smiltene valla haridusasutustega. Tukumsi ja Smiltene ning Võru maakonna mahetootjatel oli võimalus tutvuda mahetoodangut pakku-

vate ettevõtetega Lätis Sigulda ja Valmiera piirkonnas ning Eestis Viljandi, Valga ja Võru maakonnas.

Rõuge ja Setomaa koolikokkadele korraldati kolm koolitust: taimetoitude valmistamine ning maitsestamine. Setomaa kokad osalesid ka projekti Zero Food Waste rahvuskööki koolitustel.

Koolinoortel oli võimalus osaleda kokandusvõistlustel. Esimeses voorus võtsid Rõuge koolinoored mõõtu omavahel ning Setomaa noored omavahel. Lõppvoorus võistlesid mõlemast piirkonnast kaks võistkonda ning lõppvõistlusele jõudnud noori premeeriti piduliku lõunasöögiga Hämsa maherestoranis. 1.–4. klasside ja lasteaia vanemate rühmade lapsed said külastada mahe-

talusid. Setomaa lapsi võtsid vastu Andri-Peedo farm ja Anzelika mahetalu, mõlemad pakkusid lastele põnevaid elamusi.

Projekti lõpuüritus jätkus maitstva õhtusöögi ning meeleoluka kultuuriprogrammiga. Võistluspinget pakkus päevakohane ülesanne arvata ilma mõõteriistadeta ära suvikõrvitsa kaal ning porgandi pikkus. Tulemus oli tasavägne. Porgandi pikkuse mõõdu pakkus kõige täpsemalt Läti võistleja, suvikõrvitsa kaalu pakkus kõige täpsemini Eesti võistleja.

KAJA TULLUS

Projekt „Green School Dining / Roheline Koolitoit“ viidi ellu perioodil 01.10.2023 – 30.09.2025 ning selle elluviimist toetas INTERREG Eesti-Läti Programm 2021–2027.

Rohetoidu projekti lõpetamine.

Foto: Daiga Bojare

Interreg

Eesti – Läti

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Kimmäs seto keele pesä.

Foto: Rein Järvelill

Meremäel avati Setomaa teine setokeelne lasteaiaühm

8. oktoobril avati Meremäel Setomaa Lasteaia peres teine setokeelne rühm Tsirgupesäkene.

REIN JÄRVELILL

Avapäeval esinesid lapsed rõõmsa setokeelse laulu- ja mängukavaga, peeti pidukõneste ning lõpetuseks jagati ühise teelaua ääres muljeid.

Setokeelsete rühmade laienemine on oluline samm, et Setomaa lapsed kasvaksid üles tugevas keele- ja kultuurikeskkonnas – nii sünnivad kindlad juured, mis hoiavad noori kodukoha küljes ka tulevikus. Vallavanem Raul Kudre rõhutas, et

rühma käivitamine on osa laiemast valla haridusreformist: setokeelse alushariduse pealt on lastel lihtsam jätkata koolis oma keeleoskuse arendamist. „Kõigile rühma tekkesse panustajatele suur tänu ja jõudu õpetajatele Setomaa teise setokeelse lasteaiaühma käivitamisel ja arendamisel!“ ütles Kudre.

Võrumaa Arenduskeskuse juht Tiit Toots toonitas oma keelse hariduse laimat mõju: „Omakeelsete rühmadega hoitakse terve maakonna väärtusi

ja tugevusi. Kui kindlad juured on maas, siis tahab noor oma tuleviku siduda kodukohaga.“

Rühma pedagoogiline sisu toetab keele ja pärandi loomuliku omandamist igapäevases suhtluses. „Juba enne, kui polnud setokeelne rühm välja kuulutatud, õpetasime lastele setokeelseid luuletusi ja laule,“ sõnas rühma õpetaja Kaja Ziugand.

Tsirgupesäkene on liitrühm, mis jätkab 10 lapsega.

Õppetöö, mäng ja suhtlus toimuvad eeskätt seto keeles, rühma keskkond kujundatakse kohaliku pärandikultuuri väärtustades.

Suur rõhk on õuesõppel: õppetegevus lähtub neljast aastajast ning õpikeskkonnana kasutatakse kogu Meremäed – metsa, staadioni, kelmäge ja allikat. Õuealal on lisaks atraktsioonidele oma komposter, marjapöösad, peenramaa ja õuesõppeklass.

Üks rühma lemmiktegevusi on kokkamine; laste silmaringi laiendavad käigud teatrisse, kinno ja väljasõitudele. Rühm osaleb projektides „Tunnen, tean, oskan“ ning suukooliprojektis.

Rühma õpetajaks on Kaja Ziugand ning abiõpetajateks Maarja Enno ja Reelika Kõlli.

Tule nahtsi-päeva laadale!

Värskas Talumuuseumi õu täitub laupäeval, 1. novembril kella 10–15 ehtsa laadameluga – toimub traditsiooniline nahtsipäeva laat ning üheskoos tähistame muuseumi 31. sünniaastapäeva.

Nahtsipäeva laat on üks hilisügisest viimaseid võimalusi tulla kogu perega Setomaale pärimuskäsitööd ja sügisande avastama, kohtuda kohalike meistrite ja naabervaldade tegijate ning nautida Seto Tsäimaja pakutavat head-paremat.

Päeva kannab hoogsalt edasi päevajuht Rainer Rahasepp, esinevad leelokoor Verska Naase, Värskas naistantsurühm Lustiline ja Orava segarahvatantsurühm Tuulispääd. Õues on laadamängud suurtele ja väikestele ning muuseum kutsub fotorännakule „Värskas Talu-

muuseum 31!“ meenutustega läbi aastate. Laadapääl on 2 eurot ja kuni 8-aastased lapsed pääsevad laadale tasuta. Laadale saavad tasuta ka seto rahvarõivil tulijad!

Loomulikult ootame laadale ka kaupmehi. Kauplema on oodatud nii kohalikud ettevõtjad ja meistrid kui ka head naabrid ja kaugemalt tulijad. Osalemistasu on 20 eurot, Setomaa vallas registreeritud ettevõtjale 10 eurot ning elektri soovijatel lisandub 15 eurot. Registreerimine: myyk@setomuuseum.ee või helistada +372 505 4673.

Tule ostma, müüma või lihtsalt hilissügisest meeleolu nautima – näemi Verskah laado pääl!

ANNELI SEIM

Setomaa Muuseumide direktor

Tulge laadale!

Foto: Sander Silm

Võõrnälkjate tõrjega on vaja jätkata ka sügisel

Kuigi sügiselised ilmad on veidi jahedamad, pole veel õige aeg võõrnälkjate – hispaania teeteo ja mustpeanälkja – tõrjet lõpetada. Nälkjad toimetavad ka sügisel, kuni ilmad pole veel külmaks läinud. Pehme ja niiske ilmaga võivad nälkjad muneda hilissügiseni. Hispaania teetigu paigutab munad väikeste kobaratena näiteks kõdukihi alla, lehe- või kompostihunnikusse, kasvuhoone serva alla. Mustpeanälkjas muneb lehtede alla, lehehunnikutesse, aga ka mulla pindmisse kihti.

Kui ilm läheb külmemaks, otsivad nälkjad varjulisi, külma eest kaitstud talvitumiskohti: näiteks komposti-, lehe- ja oksahunnikud, vihmaussikäigud või mitmesugused praod pinnases, ehitiste servaalused.

Mida varem lumi maha sajab, lumerohkem ja pehmem on talv ning mida kauem lumikate maapinnal püsib, seda paremad tingimused on võõrnälkjatel talve üleelamiseks. Mõlemad liigid taluvad ka väikest külma (kuni –2 kraadi). Külma taluvad paremini just noored isendid ja munad. Täiskasvanud nälkjad, kes on munenud, hooaja lõpus enamasti surevad. Soovitused sügisesteks tegevusteks:

- Korja ja surma jätkuvalt nii hispaania teetigusi kui ka mustpeanälkjaid. Kogutud

Foto: Ene Grass

isendid surma nn kiire surmamise põhimõttel, näiteks nälkjat pooleks lõigates või kogutud nälkjatele keevat vett peale valades.

- Surnud nälkjad mata labidasügavusele maha või lähtu omavalitsuse antud soovituselt. Ka spetsiaalsesse nälkjate kogumiskonteinerisse viies veendu eelnevalt, et kõik isendid on surnud!

- Kindlasti korja kokku tigude munakogumid ja vala keeva veega üle või suru katki. Teomunad tunned ära selle järgi, et need on valkjad, klaasjalt läbipaistvad. Edasi käitu nagu surmatud isenditega.

- Nälkjad otsivad mune-

kohta: hoiu puhmiku- ja põõsaalused, erinevad piirde, seinääred hooldatuna; lõika kolitud püsikutevarred madalalt ära; kompostihunniku olemasolul kaeva see läbi; kontrolli perioodiliselt üle lillepotid, taimekastid, erinevad alused.

- Abi võib olla looduslike vaenlaste aeda meelitamisel – erinevad linnud, mardikad, siilid, pardid – kõik võivad süüa võõrnälkjate mune ja noori isendeid.

- Mingil juhul ei või puulehti, õunu, taimevarsi jm aiapäätmeid viia loodusesse, kuna nii käitades hoopis levitaksid võõrnälkjaid edasi! Komposti aiapäätmed oma aias või kasuta kohaliku omavalitsuse poolt ette

nähtud lahendusi, sh biojätmete konteinereid.

- Peenarde ümber võib rajada liivast, kruusast, munakoorest, kohvipaksust, saepurust, tuhast kuivi või teravaid kaitseribasid – nälkjad ei taha sellisel pinnal liikuda. Selle mõju võib olla lühiajaline, mistõttu tuleks neid uuendada.

- Uusi taimi koju tuues tee neile hoolikas kontroll, istikute mullapall istuta sügavale ja tihenda mullaga, võimalusel hoiu taimepotti läbipaistvas kilekotis mitu nädalat nn karantiinis.

- Kui su aias elavad võõrnälkjad, ära jaga oma aiataimi või kompostmulda teistele ning puhasta regulaarselt oma tööriistu ja tehnikat.

- Suhtle naabritega, et ka nemad tõrjuksid võõrnälkjaid.

Võõrnälkjaid võime levitada ka täiesti juhuslikult sõidukite ja muu tehnikaga, ka küttepudega – kõige abil, kuhu nälkjad või nende munad võivad kinnituda. Seega – alati kui leiad kasvõi ühe võõrnälkja, suure või väikese, tuleb ta kiirelt hukata!

Teata võõrnälkja leiust teokaardi vahendusel: teokaart.keskkonnaamet.ee. Kuudas võõrnälkjaid ära tunda, loe lähemalt keskkonnaameti kodulehelt: Võõrnälkjad | Keskkonnaamet.

Keskkonnaamet

KAGU
ÜHISTRANSPOORDIKESKUS

Kagu Ühistranspordikeskus
kuulutab taas välja konkursi

AASTA BUSSIJUHT

Konkursi eesmärgiks on tunnustada bussijuhte töökohustuste eeskujuliku täitmise eest. Ootame kiitusi bussijuhtide kohta, kes teenindavad Kagu ühistranspordikeskuse hallatavaid liine Võru- ja Põlvamaal.

Töökohustusi hästi täitv bussijuht on sõbralik ja abivalmis; müüb korrektselt sõitjatele ühiskaardi või tagab valideerimise, vajaduse korral juhendab; on liikluses tähelepanelik; sõidab sujuvalt ja ohutult.

Igapäevaelus näeme tihti probleemkohti ja mattume negatiivsuse alla, unustades väikesed asjad, millel on kandev roll meelsuse kujundamisel. Bussijuhtidega puutume kokku hommikuti tööle ja kooli minnes ning sealt päevatoimetustest väsinuna tagasi tulles. Tervitused ja suhtlus bussijuhiga võib tihti mõjutada meie päeva ja meeleolu. Istudes bussi, usaldame oma elu ja tervise inimese kätte, keda me ilmselt ei tunnegi. Vahel tunneme end seal nii turvaliselt, et pikendame oma öönd veel mõne minuti võrra, ometi ei lähe me bussijuhti selle eest tänama.

Kuid miks mitte? Kui sul on viimasel aastal olnud mõni meeldiv kogemus bussijuhiga ja sa sooviksid teda professionaalsuse või heatahtlikkuse eest tunnustada, siis anna meile teada!

Kui soovid esile tõsta mõnda bussijuhti, siis:

- täida vorm Kagu ühistranspordikeskuse kodulehel;
- saada kiri Kagu ühistranspordikeskusele aadressil Kesk 20, Põlva, postiindeks 63308;
- saada e-kiri info@ytk.ee või helista tel 5855 8702.

Tunnustusega käib kaasas rahaline preemia 500 €.

Konkurss on avatud kuni 31.10.2025.

Mis on pärandvara inventuur ja milleks seda vaja?

Pärandvara inventuur on oluline õiguslik protseduur, mis annab selguse pärandaja varade ja kohustuste kohta ning aitab vältida ootamatuid finantskohustusi. Ilma inventuurita võib pärija võtta endale teadmatuses suuri võlakohustusi, mis ületades pärandvara väärtuse, võivad pärija viia isiklikesse rahalistesse raskustesse. Pärandvara inventuur on seega oluline vahend pärijate huvide kaitsmiseks ja pärimisest tulenevate riskide maandamiseks, eriti juhul, kui pärandaja varaline seis pole pärijale kasuliselt või ka täielikult teada. Pärandvara inventuur ei vabasta võlgade tasumisest, vaid üksnes piirab pärija vastust pärandvara väärtusega.

Meie igapäeva elu loomulikud osad on nii sünd kui ka surm. Kui sünniga seoses valmistuvad lapsevanemad juba aegsasti uue ilmakodaniku vastuvõtuks, siis surma ja sellega kaasnevat ei oota küll keegi ning tavaliselt saabub surmateade ikka ootamatult. Lahkunust maha jääv maine vara läheb üle pärijatele ja see on tõenäoliselt teema, millega väga paljud inimesed kokku puutunud ei ole. Pärimisprotseduuri viib läbi notar. Selle protseduuri käigus võib aga ilmuda, et lahkunud olid võlad ja pärijatel puudus sellest senini teadmine. Võib ka vastupidi juhtuda, et hoopis isik või üks isikutest, kes on pärija, on võlgnik. Pärimise aluseks on pärandaja viimne tahe kas testamendi või pärimislepingu vormis. Kui neid dokumente aga isiku eluajal koostatud ei ole, siis toimub pärimine pärimis-seaduse alusel. Eestis kehtib nn loobumismenetlus, st seadusest tulenevalt päriavad kõik seadusjärgsed pärijad, kes kolme kuu jooksul pärast pärandaja surma ja oma pärimisõigusest teada-saamist pärandist ei ole loobunud. Peale loobumistähta-aja möödumist ei ole pärandist loobumine enam võimalik.

Õigusselguse huvides on mõistlik üle korrata, kes on seadusjärgsed pärijad. Nendeks on pärandaja abikaasa ja pärimis-seaduses nimetatud sugulased, kes päriavad kolmes järjekorras – esimese järjekorra pärijad on pärandaja lapsed ja nende järeltulijad, teise järjekorra pärijad on pärandaja vanemad ja nende järeltulijad ehk lahkunu õed ja vennad ning kolmanda järjekorra pärijad on pärandaja vanavanemad ja kõik nende allapoole ulatuvad alanejad sugulased. Kui juhtub nii, et kõik seadusjärgsed pärijad loobuvad pärandist, pärib lõpuks vara pärandaja viimase elukoha järgne linn või vald.

Kui pärija ei ole pärandist seaduses ettenähtud aja jooksul loobunud, loetakse pärand vastuvõetuks ning temale lähevad üle kõik pärandaja õigused ja kohustused. Üle ei lähe vaid need õigused ja kohustused, mis on olemuselt seotud pärandaja isikuga. Pärandist loobumisel tekib pärimisõigus pärandist loobunu lastel, nende loobumise korral sealt edasi järgmise ringi sugulastel, kellel omakorda õigus pärand vastu võtta või sellest loobuda. Nii võib ette tulla olukordi, kus pärandist loobumiste kaudu jõuab pärimisõigus sugulasteni, kes saavad alles notari kaudu

teada surnud sugulasest, kellest eluajal aimugi ei olnud ning kelle pärijaks ennast pidada ei osatud.

Kui pärandajast jääb lisaks varale maha ka kohustusi, st võlgu, lähevad need pärandi vastuvõtmise korral samuti pärandajale üle. Ehk et lisaks kinnisvarale, rahale pangakontol, II ja III samba osakutele päritakse ka näiteks pangalaen, järeelmaksukohustused, kiiralaenu ja muud võlakohustused. Kui juhtub, et päritavast varast ei piisa pärandaja võlakohustuste täitmiseks, peab pärija täitma need kohustused oma vara arvelt. Kuid siin on olemas üks oluline võimalus, kuidas lahendada võimalike võlgadega pärandi vastuvõtmine – selleks on ette nähtud pärandvara inventuur, mille viib läbi kohtutäitur, ning tasu suurus selle toimingust eest on sätestatud kohtutäituri seaduses. Kohtutäituri tasu suurus on 0,15% pärandvara nimekirja kantud vara hulka kuuluvate õiguste koguväärtusest, kuid mitte vähem kui 35 eurot ja mitte rohkem kui 3336 eurot. Kohtutäituri tasu pärandi inventuuri tegemise eest muutub sissenõutavaks pärandvara nimekirja esitamisest notarile. Seadusest tulenevalt on mõnel juhul pärandi inventuuri teostamine kohustuslik – seda juhul, kui pärijaks on piiratud teovõimega isik, kohalik omavalitsusüksus või riik.

Kui inventuuri käigus koostatud vara nimekirja põhjal siiski selgub, et surnud isiku varast ei jätku tema võlakohustuste katmiseks ja pärija ei ole neid nõus oma vara arvelt täitma, tuleb esitada kohtule avaldus pärandi pankroti väljakuulutamiseks. Sellisel juhul ei ole lubatud pärijal pärandvara iseseisvalt käsutada ega võlusaldaajate nõudeid täita, vaid pärandvara realiseerimise ja võlgade kustutamiseks hakkab tegelema kohtu poolt määratud pankrotihaldur. Ja ka juhul, kui pärandvarast ei jätku kõikide võlakohustuste täitmiseks, ei pea pärija neid täitma oma vara arvelt.

Kui aga on vastupidine olukord ja hoopis pärija on võlgnik, siis saab kohtutäitur nõude pöörata võlgniku osale pärandist. Võlgnikust pärija võib samamoodi pärandist loobuda ning loobumise korral päriavad tema osa tema lapsed.

Kokkuvõtlikult, mida võib siis pärandvara inventuuriga ära hoida? Pärandvara inventuur on oluline õiguslik protseduur, mis annab selguse pärandaja varade ja kohustuste kohta ning aitab vältida ootamatuid finantskohustusi. Ilma inventuurita võib pärija võtta endale teadmatuses suuri võlakohustusi, mis ületades pärandvara väärtuse, võivad pärija viia isiklikesse rahalistesse raskustesse.

Pärandvara inventuur on seega oluline vahend pärijate huvide kaitsmiseks ja pärimisest tulenevate riskide maandamiseks, eriti juhul, kui pärandaja varaline seis pole pärijale täielikult teada. Pärandvara inventuur ei vabasta võlgade tasumisest, vaid üksnes piirab pärija vastust pärandvara väärtusega.

HELEN RIVES

Kohtutäituri ja Pankrotihaldurite Koja kantsler

„Hõbeakadeemia“ viib õpitubades kokku Setomaa ja Smiltene seeniorid

19. septembril toimus Eesti-Läti projekti „Hõbeakadeemia“ („Silver Academy“) avakoosolek, kus osalesid projekti partnerite meeskonnad ning Eesti-Läti programmi sekretariaadi esindaja.

KAJA TULLUS

Koosolekul vaadati üle projektis endale seatud eesmärgid ning arutati projekti tegevuste ajakava.

Projekti eesmärk on luua Smiltene ja Setomaa maapiirkondade seenioride ning omavalitsusspetsialistide ja kogukonnajuhtide piiriülene võrgustik, mis toetab seenioride heaolu ja sotsiaalset kaasatust.

Viieist koolitusmoodulist koosnev „Hõbeakadeemia“ on suunatud Setomaa ja Smiltene omavalitsuste pensionäridele, et toetada aktiivset vananemist, parandada osalevate eakate heaolu ja seista vastu kriitilistele probleemidele nagu sotsiaalne isolatsioon, piiratud juurdepääs teabele ja kaasamisvõimaluste puudumine. Koolitusprogrammi õpitoad katavad järgmisi teemasid: vaimne heaolu, toimetulek üksindusega; digimaailmast tulenevad ohud nagu internetipettused, agressiivne müük; uusimad trendid terviselikus toitumises; füüsiline aktiivsus hõbeaastatel ning vanade materjalide/esemete ringlussevõtt ja taaskasutamine. Koolitused toimuvad vaheldumisi Smiltene ja Setomaal.

„Hõbeakadeemias“ osaleb igas õpitoad vähemalt 12 Setomaa ja 12 Smiltene piirkondade eakat, omandades uusi teadmisi ja praktilisi oskusi, mis on olulised terviseliku ja aktiivse eluviisi säilitamiseks ning täna-

„Hõbeakadeemia“ Setomaa meeskond.

Foto: Kerli Mikson

päevase digitaalse ühiskonnaga kohanemiseks.

Lisaks on projekti kaasatud omavalitsuse spetsialistid ja kogukonnajuhtid, kes töötavad igapäevaselt eakatega. Nende jaoks on kavandatud kogemusi, et õppida üksteise parimatest tavadeid ja otsida koos uuenduslikke lähenemisviise maapiirkondade eakate aktiveerimiseks. Projekti lõpus leiab aset pidulik lõpuüritus, et tunnustada projektis aktiivselt osalenud inimesi. Projekti juhtpartner on MTÜ Setomaa

Liit Eestist, partner on Smiltene vallavalitsus Lätist.

Oktoobris toimuvad kohtumised sihtrühmaga, et tutvustada kavandatud tegevusi ja moodustada õpitubades osalejate grupp. Esimene ühepäevane õpituba teemal „Vaimne heaolu/tervis, sotsiaalse isolatsiooni ja üksinduse ennetamine“ on planeeritud novembris.

Projekt „Silver Academy / Hõbeakadeemia“ viiakse ellu perioodil 01.09.2025 – 31.12.2026 ning selle elluviimist toetab INTERREG Eesti-Läti Programm 2021–2027.

Interreg

Kaasrahastanud Euroopa Liit

Eesti – Läti

Startup Häkaton

1.–2. november

k /

„Talk is cheap, show me your code“

VÕRUMAA ARENDUSKESKUS

Loe rohkem

Umma tulõ eis' hoita'

Kibõnakõisi seto nädalist

TORMI PIRET
sootska

Seto nätäl – ku mito aastakka om tuud peet, mõista-ai joht üldä'. Tandso- ja kultuurikodo Modus siibo all kuuh käuv kultuuriklubi Setoluu' om võtnu hindä pääle seto kultuuri nädäli praasnigu kokkokutsmisõ ja maahapidämisõ. Setoluu' naas kuuh käuma 2013. aastaga septembrekuust. Innekõkkõ tuuperäst, õt anda' Talinah setokõisilõ aig, kotus ja inemisõ', koh ja kinkõga kõnõlda' seto kiilt. Setoluu' sai nimest pant tuu perrä, midä tetti. Kõnõldi seto keeleh vana ao tarkuisi, mõisatuisi, muinasjutta ja säändsit lugusit, mia' omma' perss eloh johtunu'. Muidohki ka lauli, tandsõ, mänga, a tuud päämad-selt eishindä jaos. Täpebähe olli' nuu' tiiraa', mia' avidi' seto keele mõistmisõlõ ja kõnõlami-sõlõ lähebähe.

Õt seto leeloparkõ oll' tuul-aol Talinah nelli kooni' viis, sai kõrraga selgest, õt leelokuuri Setoluu' inemiisist tulõ-õi. Inäbä õks sääne klubimuudu kuuhkäuminõ, koh kõõ tähtsõp om seto kiil. Ja ku sis joudsõ mi mano arvusaaminõ seto nädalist ku seto keele ütest kõvõbast hoihtjast, oll' plaan paigah – kultuuriklubi Setoluu' tetä' jääs seto nädäli praasnik Talinah. Tuud arvada' aastagast 2015, mia tähendäs, õt timahavanõ oll' jo ütetoiskümnes vuur. Nuu' aastaga' omma' andnu' hüä arvusaamisõ, kuvvamuudu eis' Setomaa nulgõst peri Talina seto' hinnäst tunstasõ':

- välähpul Setomaad elävas setos, kiä ots õgasagadmsi kotussit, koh olla' kuuh ummiga, ja käu seto praasnikil, väläpanõhkil, laado pääl jm.
- eestläsest, kiä Talinah elleh taha-ai seto aastast edimidä kuulda' ni amki viil tetä';
- õnnõ uma leelokoori liikmõst, kiä tege tuud, midä koori vedosnik ütles, ja lätt sinnä', kohe koori vedosnik om tarviligus pidänü.

Setokõsõ' ja võrokõsõ' Talinah

Timahavadsõlõ praasnigulõ tull' üts miis, kiä nimeh' hin-

näst võrokõsõs. Istõ maaha, kaie ümbretsõõri ni küüsse: „A Talinah setokõisi selts om olõmah?“

Võrokõsõ', kinkõl om Talina Võro Selts jo 35 aastakka, omma' setodõst tuuh mõttõh uskmalda pallõ iih. Päält katõsaa Talinah elävä aoluulidsõ Võromaa juuriga inemisõ tull' 1990. aastagal kokko ja tekkseldsi ar'. Õgaüts näist oll' eis' põhjussil Talinahe kodo loonu, a seldsi tegemise päätsiht oll' üts – hoita' alalõ uma imäkiil ja võro miil ka sääl, kavvõh Võromaast. Selts om võrokõisi jaos kotus, koh saa võro keeleh kõnõlda', kutsu' esinemä Võromaa ga kõüdet inemiisi. Seldsi-rahval om uma näpotüütsõõr, tiaatretrupp, lauluansambli.

Jah, õigõ külh, võrokõisil olõ-õi leelokuurõ. A setodõl Talinah õnnõ leelokoori' ommaki'. Olõ-õs midägi tetä' – vastusõs Talina seto seldsi kottalõ tull' üldä': olõ-õi. Õga paistuka-ai tulõmah. Minkõst om võekõnõ ku hallõ. Kultuuriklubi Setoluu' praasnikil ja setokiilse tiaatre Veerna Vorkats etendüsil om võrokõisi mõnikõrd inäbägi ku seto rahvast. Umma seto kiilt ja miilt tulõ eis' hoita', hotõs Setomaal, Talinah vai muial.

Nuursootska ja seto noorõ'

Seto nädäli praasnigulõ oll' kutst nuursootska Bergi Emilia. Kutst oll' muidohki ka ülembsootska Vabarna Jalmar, a timmä olõ-õs õnnõ praasnigul nätä'. Tuu-iist oll' nuursootska Emilia uma tervtuse ette valms-tanu seto keeleh. Midä suta-ai õga nuursootskas sordidu katõ kuuga.

Pääle tervtüst oll' praasniguliisil aig küüssü' nuursootskalt tuud, mia süäme pääl. Küüssü-müisi oll' säändsit ja määndsit, a setokeelitsidõ latsiaidu rühmi vallalõtegemisõ pääle Setomaal tull' ütelt imält sääne põnnõv küüssümüs: „Om kohki ka sääne kotus, koh tetäs seto keele ja mängo tunnõ üsälatsilõ?“

Nuursootska paksõ väläütte ja tõist, a õigõhe om soodmuudu, õt kõõ parõbahe nakas seto kiil üsälatsõlõ külge imä üsah. Muidohki sis, ku imä

Kõõ vähäp praasnigulinõ.

Lilleoro Kalevi pilt

kõnõlas seto keeleh vai leelotas seto keeleh vai hällütäs seto keeleh. Kaemalda tuu pääle, õt üsälats viil kõnõla-ai, tä kul-lõs ni seto keele kumu saa tälle tutvas. Kaemalda tuu pääle, õt üsälats viil kõndi' mõista-ai, jääs sammõ rütm tälle miilde ni tule mõnõ aastaga peräst kihä seest vällä. Üts kotus, kohe omma' terehtulnu' õgah iäh setohuvilisõ', tõisi siah ka üsälatsõ', ommõgi kultuuriklubi Setoluu'.

Kellä kuvvõst pääle naanu praasnigul joudsõ tetä' viil mitond asja:

- kaia' setokiilse tiaatre Veerna Vorkats tandsoetendüst „Mastõra mant“, koh kõõ noorõbas tandsjas oll' katõaas-taganõ poiskõnõ;
- mängi' seto nädäli bingo, koh kõkkõ muud oll' kiäki tennü, a ütски praasnigulinõ olõ-õs sõõnu' Valgõh Ristikuh;
- panda' eesti kilde ümbre eissagamadsist seto sõnnust tett lausit;
- kullõlda' karmoõkamängo ja tandsi' seto tandsa.

Kõõ inäp Setomaaga kõüdedü oll' bingo mängo perrä nuursootska Emilia, kinkõ kaala säeti avvuhinnast kul-lanõ metal.

Eis' mõtli, õt seto nädäli praasnigulõ tulõhk oll' nuursootska jaos õks kõrdapite väl-

läkutsõh. Tuud inäp, õt sootskast immä Annelat olõ-õs üteh. Emilia om julgõ ja kimmä meele-ga seto kabõhinõ, kiä mõist, õt umma tulõ eis' hoita'.

Seto kiil ku salakiil Talinah

Tandso- ja kultuurikodo Modus ussõst sisse astõh oll' ussõ pääl nätä' tiidäandminõ: „Seto nädäli praasnigul kõnõldas õnnõ seto keeleh.“

Või julgõhe üldä', õt inemisõ' pruumsõ', niipallõ ku kiäki mõist, kõnõlda' seto keeleh. Vai kiä kõnõli eesti keeleh, sis hõste tassa.

Sildikõsõ unõhti ussõ pääle. Järgmädsel pääväl tull' tandso-tunni üts Talina tütrik: „Piret, miks seal ukse peal selline ime-lik silt on?“

Piret: „Imelik? Ei ole ime-lik, on seto keeles. Kas sa aru ei saa?“

Tüttrik: „Ei. Absoluutselt mitte ühestki sõnast.“

Tundsõ, kuis mu hindätiid-minõ säälsamah kats vuuri suurõbas kasvi – meil, setokõi-

sil om uma kiil ja mi au om tuud hoita'. Kõnõlda' ja hoita'.

Perämäne praasnigulinõ

Praasniguliisi tull' ja läts. Kõik aig tull' kiäki mano ja kiäki kattõ ar'. Kellä poolõ kümnest sai laulõ perämäne laul ja pääle naas pidokotussõ kraamminõ. Kõrraga astõ sisse üts naase-kõnõ, kiä küüsse: „Kas siin on seto praasnik? Ega ma hiljaks ei jäänud? Mina olen vanausuline, aga see seto asi mulle väga meeldib. Eriti see, kuidas setod oma asja hoiavad.“ Tiidä' saiõh, õt praasnik om õsoost kõrrast ümbre saanu, kõnõli naane edesi: „Millal järgmine praasnik tuleb? Kindlasti tuleb veel, eks ju?“ Tulõ. Kimmähe.

Seto kiil püsüs seto kogo-kundõh, koh omma' kuuh mito põlvkunda – vanavanõba', imä-esä, suurõba' ja vähäbä' latsõ'. Üts om iihkujos tõsõlõ ja tõnõ pruum perrä tetä' tuud, midä kolmas mõist. Umma tulõ eis' hoita' ja tuud juuri pite edesi helõvat umma tulõ hoitma naada' õkva täämbädsel pääle.

Elläv seto nätäl

Mul om väiga' hüä miil, õt seto nätäl oll' õool aastagal teküs ja ma sai nuursootskana uma panusõ anda'. Nädäli joosul oll' hulga huvtavvi tegemisi, koh ma sai tundma oppi' seto kultuuri, kokko saia' inõmisiga' ja üteh mõtõlda', kuvvamuudu seto nädälit viilgi' eläväbäst tetä'.

Puulpühäl käve Talinah Eesti Vabaõhmuusiumih seto taloh mihklipääväl, koh ma olõ väiga' pallõ ka' innebidi Kaunu' ja ka' aestagidõ iist vallalõtegemis-pääväl kohal olnu'. Mul om väiga' hüä miil, õt sääl üritüse' omma' ja ka' tõõsõ' saava' tuud nätä'. Külästäjä' sai' kaia' vannu talotarri, näpotüüd ja kohalikku süüki.

Iispääväl sootska Tormi Piredi man Modusõh oll' pido ja järekõrdnõ hüä tandsuetendus. Etendus oll' huvtav ja ütehhaardva. Mullõ miildü, õt terveh õdak oll' hõste kokko säet ja lei hüä meeleolu. Pääle tandsu-etendüse olli' sääl viil ka' seto bingo ja tõlkmismäng. Õdak lõppi ütidsel tandsmisõga'.

Neläpääväl ma käve Setomaa kuulõ Miktämäe, Meremäe ja Verska opikotussih, õt nuuriga' kõnõlda' ja arota', midä nimä' tahasi' järgmätsel seto nädälil nätä' ja tetä'. Mi sai hulga mõttit – alostõh tüütar-rist ja kontserdest kooni' vaht-sidõ kuuhtüüplaanõni' vällä. Oll' hüä miil nätä', ku pallõ om nooril entusiasmi ja hüvvi mõt-tit, mia' vaest järgmätsel aesta-gal saava' tettüski'.

Riidetsel pääväl ma olli Talina Seto Latsi koolih seto Tähekesel esitlõsel, mia tõi kokko seto kultuuri huvilisõ' ka' päälliinah. Esitlõsel mi jai jutta ja sai hulga hüvvi mõttit.

Seto nätäl tõi kokko inõmisõ', kinkõlõ lätt kõrda uma kultuuri hoitminõ ja arõndaminõ. Ütehkuuh jaet aig, arotamisõ' ja hüä-miil loova' tugõva alosõ, minkõ pääle saat ehitä' ka' edespiditsit ettevõtmisi. Seto nätäl tulõtas miilde, õt kultuur eläs jo sääl, koh timmä ütidselt peetäs.

BERGI EMILIA

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Mõtsatsirgu kipõ seto nätäl

Õso aastaga seto nätäl nakaas pääle jo hummogu varra. Karolin oll' terve nädäli haigõ olnu, nii õt riidi õs lasõ' tütri-kut kuuli, a võti hindägä üteh. Alostimi päivä Miktämäel, koh kuultõdi vällä vahtsõnõ Kunig-riigi külä. Edesi kipõstõ Tarto liina. Tiigi Seltsimajah oll' vällä hõigatu Baltica kooltuspäiv. Kuvvõ tunni joosul saimi hulga targõmbast. Karolin leelot ni tandsõ mu'ka üteh kimmält.

Järgmädsel pääväl oll' Mõtsatsirgu huujaja edimäne pruum. Võeh oll' hüä jälki ütehkuuh kõnõlda', nalätada', pilli mängi' ni kullõlda', tandsi' ni leelotada'!

Pilleriin läts perämäste klassi gümnaasiumih. Katarina-Lee

ni Gerd alosti' gümnaasiumih. Ketlin läts edimäiste klassi. Hüä pallõ vahtsit minekit.

Mõtsatsirk saa rehekuul jälki aastaga vanõmbast. Selle ma telse koogi Heering Maarika käest Rāpinäst. Ar' kõnõldu sai' olnu asä' ni tulõva' tüü'.

Õdagupoolõ saimi nuuriga jälki kokko Obinitsa külä-keskusõh, koh tandsõ seto tandsa, kihnu tandsa ni oigõ ja vasõmbat. Inemisi oll' pallõ. Uma Tettü Paul ni Terje käve' ka tandsmah, käe' ni sälg jääs jo kangõst, ku hinnäst liikta-i. Mi sõdurpoiss Oper Rain tull' ka pilli mängmä ni tandsma. Kuigi mi mõtli, õt õso aastak tands-misi tii-i, sis Turvasõ Evelyn paksõ vällä, õt või kõrra kuuh

õks kokko saia'. Nii sai vahtsõnõ kuupäiv paika pantus ni näemi 8. novembril.

Iispäävä läts Katarina-Lee rõivil kuuli, Tarto liinah. Mitu aastakka om seto nädälil rõivil käüt, õks nii lätt edesi.

Iispäävä õdagu oll' näütüse „RiseUP“ vallalõtegeminõ. Avamisõl leelot vahtsõnõ nuuri pargikõnõ Mafatsauk. Tah laul Mõtsatsirgu killõ Katarina-Lee.

Tõõsõpäävä kävemi Setomaa kuulõga Kolkja vanausu-lisil koõtmah. Vabarna Jane kutõs Mõtsatsirgu, a lätsimi mi kõgõ noorõmbidõ iistüt-lejidõga – Karolini ni Lisettega. Meid tugisi' viil Vabarna Jane, Palolilli Iida ni Kudre Käti – mi anna suurõ teno tee. No miä

tetä', ku koolih om vaia kävvü' ni saa-ai õgalõ poolõ minnä'. Karolin ni Lisette sai' väega hõste laulõ. Tandsi' sai ka. Õks tandsma piät õgah kotusõh. Ma eis' käve viil pupe opitarõh ni Kuldvillakul.

Riidi käve Meremäel Tsiir-gupesäkõsõ rühmäh koõtmah. Rühmä oppaja' kutsi' minno latsiga kuuh tandsma. Hüä jo, õt uma leelopargi lats käü lat-siaiah – õkva om kaasoppaja võtta'. Ni Kooseri Loore avit

Mõtsatsirk Kolkja latsiaid-põhikoolih koõtmah..

Eräkogo pilt

minno, õt opada' kargust ja seppä. Hallõ oll' tuust, õt olõ-õi pillimiist võtta', hüä om, õt om veidõgi plaatõ, mink perrä saa tandsi'. Aitumma, Valgu Toomas, su plaat kulus aig-aolt mafast ar'!

Nii tuu nätäl riidist-rii-dini läts. Kipõstõ. Mõtsatsirgu latsõ' ni noorõ' omma' kimmä' ni tegüsä'. Aitumma tee! Aitumma vanõmbilõ, õt tugidõ' ummi latsi käümissi ni tegemisi.

Mõtsatsirk võtt vasta paar liigõht, ku kiä taht. Vannu olõ-õi tähtsä, väiko kullõs ni nakas kõkkõ tegemä, ku om ar' kullõlnu.

Kokko käümi Meremäe Nuurikeskusõh puulpühä.

PÄRTINI SIRID

Riitsaarõ Evari näütüs Talina Art Space'i galeriis

24. septembril tekk Riitsaarõ Evar vallalõ uma näütuse „Kokkumäng“ pääliinah Tallinn Art Space'ih.

LÕIVU MERLIN

Šookõrd oll vällä pant töid nii varahapast aost ku šoo aestaga ummi. Tüü' olli' nii ku õks aoluust, etnograafias ja muidugi' seto kultuurist. Õgal pildil uma lugu, minkõh viil uma korda mitu luku, midä õga kaeja säält löüda' tahtsõ. Hulga sümbolit ja märke. Evari õlimaalo ja segätehnikah tett töid om vaest nannü' kõik – tugõva' värmi' ja pallõ ello.

Tävveste vahtsõnõ om litograafia vai kivitrukki ja tuuh ommõgi' graafikasari „Kokkumäng“. Värme om veidebä, juuni ja sõnumit inäbä. Edimäist korda oll kivitrukitehnikah tett töie näütüs üleväh kodotsõh galeriis Obinit-sah šoo aestaga keväjä. Šoo näütüs pääliinah tähistäs Obinit-sa Galerii 20. aastakka. Galerist om saanu' maamärk, midä tuldas Setomaalo otsma nii külälislakhusõ ku kunsti peräst.

Kivitrukitehnikah avit töid valmis tetä' Visnap Jaak, kiä' mõist Eestih kõgõ parebahe šood kunsti ja kel om ka' galeriis, koh mõtõh teost tetä'.

Litograafia om graafilinõ disain, mia sündü paari saandiist, sis ku taheti trükki' nuuto. Vana' noodikujondusõ omma' tett lith. Vanastõ tetti šooh tehnikah ka' markõ, aolehti jmt, midä oll vaia inäbä ku üts. Õgasugumanõ trükitehnika kunstitih nõud tsuut inäbä ku lihtsahe löuõndit, pintsliit, mõtõht ja värmi. Jaagu abiga' om ka' Arraku ja Kostabi kunst löüdnü' tii kivitrukki mano. Terveh litograafia sari naas Evaril pääle vannost pildest, minkõ pääl olli' seto kandlõlõüjä'. Timä pand kats vanna kokko üte pildi pääle. Näütusel om seto temaatikat viilgi'.

Muidugi' omma' pilte pääl ka' seto sõlõ' ja nuidõ kirä'. Evari tüü' tulõtasõ tsuut miilde aigu, ku toimõt Uno Raivo jutupliiäts, koh pilti alostõdi minkõstki' ja jouti vällä jummal tiid kohe,

samal aol tekkü müstilinõ ter-vik ja väkev lugu. Loomingut iseloomustas detailõ pallosus, mia vii kaeja jutta ilma. Seletämisõ roomi om siih pallõ nii ku ka' värmi ja sissu.

Näütuse vanõba ao tüü' omma' tsuut rahulitsõba', pastelsebä' ja veidebä om detailõ, nuih om hoops inäbä konkreet-sust ja joonstõd ütte luku. Vahtsõba ao looming om nii ku lõpulda' jutus, koh kõnõlõ-jal saa-ai jutu' kunagi' otsa ja üte pildi kottalõ võisi' kirotä' raamadu.

Pääliinah tett näütüs vallalõ suurõ pidoga' ja rahvast oll täpselt nii pallõ, ku galeriis sisse mahtsõ. Üts jago töid ostõti ar' jo inne näütuse vallalõtegemist vai sis nä omma' viil sainu pääl ja sa saat viimast korda näid nätä', edesi nä liigusõ' jo kin-kõgi' koto ilostamma. Näütisel saat eis' hindäle maali vai mitu osta'. Pidolik ürituse lõpõ-taminõ om 24. oktoobril. Tulõ luuta', õt šoo jää-äi viimätses ühkõst seto ettevõtõmisõst taah galeriis.

Tõlknü' Sarvõ Õiõ.

Riitsaarõ Evar mäng ummi töie keskel kannõld.

Sundelli Harri pilt

nõsaraq ni ollõteräq. Kilstakõisi seto sõnaraamatust

Šoovoorõ otsõ „kilstakõisi“ jaost seto sõnaraamadu andmõbaasist EELex säandsist sõnno, mink mano vormikoodist om märgit PL. Säandse märgendiga sõnno tarvitõdas õnnõ pluuralih (mitmusõh), keele-tiidlase' ütlese' naid mitmusõ-nost. Mõtli, et tuu lehelugõjilõ paar näudeht säandsist sõnost, miä omma' seto keeleh tarvitusõl õnnõ mitmusõh. A kae imeht! Saie tuu otsmisõga' esiki' teedä', et õnnõ mitmusõh tarvitõtavit sõnno om seto sõnaraamadu tüüvariandih joba parhilla ilmadu hulk – 287 sõnna! Arvada' om, et naid tulõ viil mano. Mitmusõna' omma' päämädselt nimisõna', a esindet omma' ka tõõsõ sõnaliigi' (mitund sorti asesõna', umahussõna', määrsõna').

Üts jago mitmusõnno omma' nii-üteldä' univõr-saalsõ, nigu näütusest inglüse trousers 'kaadsaq, proogiq, püksiq – püksüq', vinne okku prilliq, 'fooklaq' vai säksa die Schere 'kääriq'. Ainsusõ kujjo samast sõnatüvest olõki-i säandsil mõistil, nigu naaq, neoq ja nuuq.

Mitmusõna' ommaki' näütuses säandse' katõ- vai mitmõ-jaolitsõ' asä' vai riista', nigu jo nimmat püksiq ~ kaadsaq, kääriq, pihteq, tangiq, muidoki kõik keedi' ni kaaladsi'. Lisäs omma' viil säandse' ainõ', minkast omgi ainsusõh rassõ kõnõlda' (näütuses .suurmaq), mitmusõh omma' ka mõnõ' tõbõ' ni muidoki sõna' noidõ arstmisõst. Hulk mitmusõnno tähendäse' kimmäst pito, pühhi, tähtsõt perresündmüisi vai ütitsit töid-tegemeiisi ni noist osavõtjit.

Om ka põnõvit lainamiisi tõi-sist keelist, koh olõ-i lainat sõna tüvve, a õnnõ mitmusõh tarvita-minõ. Hää näudeh säandsest vormilidsõst lainamisõst om

SAARÕ EVA

Seto sõnaraamadu tüüpargi juht

seto kelläq 'kell (ajanäitaja)', a sammamuudu om ka isuri keeleh tunnid 'kell' ja seinäntunnid 'sainakell' (isuri kiilt kõnõldas Ingerimaal), mõlõba põhast vai vormilidsõ mitmusõ lainamisõ alusõst om vinne mitmusõna часы.

Seto mitmusõna' omma' viil keeletiidusligult tähendüisi perrä uurmalda', selle tuugi šoovoorõ näütit, miä vöiolla' tähendüse vai mitmusõh tarvita-misõ mõttõh omma' tõist-sugumatsõ' ku eesti keele mitmusõna'.

Nigu lehelugõja mõist, sõs kõik seto keele mitmusõna' ütite aolehte ei mahu'.

Seletüses

- Seletüses. HRV – sõnna tarvitõdas harva, NLJ – nal'ategemise sõna, pl – sõnna tarvitõdas õnnõ mitmusõh, s – nimisõna, VAN – sõnna täämbätsel aol inäp väega pall'o ei tarvitõda'.
- Suur P näütäs põh'aseto kiilt. Punktikõnõ sõna iih näütäs kolmadat vältet, pistüline kriipsokõnõ liitsõna piiri. Tagaeitus om sõnaraamatuh sõnaga' kõüdet alakriipsukõsõga'.
- Võtkõ' hääs vai pankõ' pahas, a sõnaraamatuh om vaia õks ka mitmust ja muid sõnavormõ selgehe märki', selle tarvitami ka q-tähte.
- Seto sõnaraamatut säätäs kokko Tarto Ülikooli ni Eesti Keele Instituudi ütidsõ tüüpargiga' (Saarõ Eva, Hao Paali, Kæ Inge, Leivo Maeve, Pajusalu Karl ni Zahharovi Kertu). Sõnaraamadu kokkosädmise man omma' ola ala pandnu' ka haridus- ja tiidusministeerium ni kultuuriministeerium Setomaa perimuskultuuri toetusmeetmest.

.aivõq pl s <.aivide ~ .aividõ, .aivit> peaja ■ tsia .aivõq ommaq ar sulanuq sea ajud on ära sulanud (keetmisel lagunenu)

hiireq pl s <hiirte ~ .hiiri, .hiiri> PILTL näärmed, näärme-paistetus, tiirud (hobusel) ■ eläjäl liiü .jalgu mano ja kubõtõ mano hiireq loomal löõb jalgade juurde ja kubeme juurde näärme-paistetus

.huhtmõq pl s <.huhtmidõ, .huhtmit> ± nõupesuveisi, uht-med ■ veegu_i .mõtsa .mõsk-mit, oja .viirde .huhtmit! (rahvalaulust) ära vii metsa (riide) pesuvett, oja äärde uhtmeid!

hõriläq pl s <hõrilidõ, hõrilit> orel ■ hõrilidõgaq laulõti oreli saatel lauldi; maakeri-koh ommaq hõriläq luteri kirikus on orel

hähäq pl s <.hähki, .hähki> van pulmad ■ .mõrsal ommaq hähäq, a kosilasõl ommaq sajaq pruudil on hähad, aga peiul on saajad (pulmade eri nimetused); vanast ollikq hähäq suu-rõq iloq vanasti olidki pulmad suured pidustused; tä kutsu s minno .hähki ta ei kutsunud mind pulma

härälsilmäq pl s <häräl.silmi, häräl.silmi> härjasilmad, vöökirja e -mustri nimetus

istõliseq pl s <istõliste, istõliisi> istjatsed, istjad ■ vanast

olõ s istõliste .aigo .veiga suu-rõq kulätamiseq vanasti polnud istjatel väga suuri lõbustusi

kanälsilmäq pl s <kanal.silmi, kanal.silmi> kanapime-dus ■ ütäl .tiitrikul ollivaq kanälsilmäq, .päivä näkk, a .üüise püim-megaq näe_es .hõste üks tütarlaps oli kanapime, päeval nägi, aga öösel pimedaga hästi ei näinud

kelläq pl s <.kelli, .kelli> HRV kell; kellaeg ■ mis kelläq ommaq joq? mis kell juba on?

kikka|kaadsaq pl s <kikka|.kaatso, kikka|.kaatso> / <.kikka|.kaatsu, .kikka|.kaatsu> nurme-nukud ■ kikkakaadsaq ommaq kõlladsõq lilliq, latsõq .kakvaq ja sööväq nurmenukud on kol-lased lilled, lapsed katkuvad ja söövad

.kitskmõq pl s <.kitskmidõ, .kitskmit> kitkutud umbrohi ■ .puidsõ anoma seeh tsäkudi .kitskmõq ärq puust nõu sees peenendasin kitkutud umbrohu kuul.rõivaq pl s <kuul.rõi-vidõ, kuul.rõivit> / <kuul.rõi-vidõ, kuul.rõivet P> menst-ruatsioon ■ myni ütles umaq .rõivaq, myni kuu.rõivaq mõni ütleb omad rõivad, mõni nime-tab kuurõivasteks; ku kuu.rõi-vaq man ommaq, kerikohe võit minnäq, a .jälgi jättü üi! kui menstruatsioon on, võid kirikusse minna, kuid ära jäta jälgi!

käelvarrõq pl s <käel.varsi, käel.varsi> VAN kootud rand-mesoojendajad ■ käelvarrõq, nigu sukaseeq, .kitsaq, käe kulagust üle lätsiq, .käüse .väldri pääle .panti, ku taheti, et külm lää i kätt pite randmesoojen-dajad, nagu sukasääred, kitsad, läksid üle käe rusika, käise värvli peale pandi, kui taheti, et käel külm ei hakkaks

käelvitsaq pl s <käel.vitsu, käel.vitsu> 1. VAN kootud rand-mesoojendajad; 2. käevõrud

käügik|kängidseq pl s <käügik|kängitside, käügik|kängit-

sit> pühapäevakäimad ■ käügi. rõivit ni käügikängitsit hoiõti, nuuq olliq kerigu jaost ja koheki minnäq pühapäevariideid ja pühapäevakäimasid hoiti, nood olid kirikus käimiseks ja kuhugi [paremasse paika] minekuks

lutsulhannaq pl s <lutsul.handu, lutsul.handu> lühem sarikapaar kelba ligiduses rooviotste toeks ■ lutsuhannaq pandas, õt .kaartõ .ruudmõ otsaq vaosi iq .alla sarikapaar pan-nakse selleks, et räästaroovide otsad ei vajuks alla

läädsäq pl s <.läätsi, .läätsi> leetrid ■ läät kuumast, sis tulõ-vaq pääle .säandseq täheq ku kirp om purnuq, läädsäq lähed kuu-maks (jääd palavikku), siis tulevad peale sellised tähnid nagu kirp oleks purenud, leetrid

nõsaraq pl s <nõsaridõ, nõsa-rit> asjad; (tõõ)riistad ■ joosõq, poig, virodaq, poig, tuuq kotost mullõ nõoq nõsaraq, mingaq ma saa ruttu loodsiguq tetäq! (muinasjutust) jookse, poeg, kihuta, poeg, too mulle kodunt need riistad, millega ma saan ruttu paadid teha!

ollõ|teräq pl s <ollõ|terri, ollõ|terri> õlleoder; linna-sed ■ ülä vei õks jo likku linna-sõq, pand' .ojja ollõteräq (rahvalaulust) kaasa viis likku linna-sed, pani ojja õlleodra

.otsal.pandjaq pl s <.otsal.pandjidõ, .otsal.pandjit> kihla-jad, kihlusel osalevad kosilase sugulased ■ sääne pido oll' .otsa. pandjaq tulliq, kosilanõ tõi sõlõ, kiä tõi .saapaq selline pidu oli, kihlajad tulid, kosilane tõi sõle, keegi tõi saapad

.otsal.pandjatsõq pl s <.otsal.pandjatsidõ ~ .otsal.pandjastõ, .otsal.pandjatsit> kihlused, kihlumine ■ .Piitre .otsa.pandjatsilõ saa s ristesä tullaq, .haigõst jäi Piitre kihlus-tele ei saanud ristiisa tulla, jäi haigeks

paastul.puhtõq pl s

<paastul.puhtidõ, paastul.puhtit> / <paastul.puhtidõ, paastul.puhtet P> paastu ajal peetavad peied ■ vanast, ko inemine paas-tuh .kuule, sis ollivaq paastu. puhtõq, sis ollivaq paastusõõ-giq P kui vanasti inimene suri paastu ajal, siis peeti paastu-peied paastutoitudega

peräl|pütüq pl s <peräl|püttä, peräl|püttä> järelpulm ■ umat-sõbaq sõidiq hobõsõgaq tagasi peräpütäle kõige lähemad omaksed sõitsid hobusega tagasi järelpulma

püür|hobõsõq pl s <püür|hobõsidõ, püür|hobõsit> karus-sell ■ latsõq saiq laadol püür-hobõsidõgaq .sõitaq lapsed said laadal karusselliga sõita

rattaq pl s <rattidõ, rattit> / <ratastõ, rattet P> vanker ■ esä panõ s tähelegiq, õt minno olõ s inäbä rattih isa ei pan-nud tähelegi, et mind ei olnud enam vankris || rikka mehe rattaq Suur Vanker (tähtkuju) (Ursa Major) || .vaesõ mehe rattaq Väike Vanker (tähtkuju) (Ursa Minor) ■ rikka mehe rattil ommaq valusabaq täheq, .vaesõ mehe rattil mustõbaq Suurel Vankril on heledamad tähed, Väikesel Vankril tumedamad

Üts jago mitmusõnno omma' sõnaraamatuh kirotõt mõnõ tõõsõ sõna alamärk-sõnost, nii näütusest sõna moka all omma':

kerigo|mokaq ~ kerigu|mo-kaq pl PILTL NLJ rõõmus ilme, suu kõrvuni ■ timä pääle om hüä kaiakiq, kygõ kerigumokaq pääl teda on hea vaadatagi, alati rõõmsa ilmega;

kerä|mokaq pl pruntis huu-led ■ Olõksa vanõb tüttär om kerämokkõgaq Oloksa vanemal tüttrel on pruntis huuled

kütüse|mokaq pl mossis huu-led ■ õga täl .naaru olõ i, kygõ kütüsemokaq pääl ega täl nauru pole, alati mossis huultega

Seto Instituudi preemiakonkursi võidutüü om kleidikogo

Seto Instituudi 2025. aastaga (üli)opilastöie vai jo 11. korda olnu' preemiakonkursil sai pääpreemia Tarto Ülikooli Viländi Kultuuri-akadeemia opilasõ Kängsepp-Prosti Tiiu lõputüü „Seto naise sukmanite ja kitasnike iseloomulikud tunnused”. Seto sukmani aineline kleidikollektsioon „Ode ja öed”.

ALUMÄE HELEN

Tiiu saat konkursilõ nii uma seminaritüü ku ka' lõputüü ja nuu' kats tüüd tävvendi' tööno-
toist, kokko oll üts tervik, mia' võit mi kriitilitsõ hindamis-
komisjoni süäme'. Tiiu kollekt-
sioonih om kuus seto sukmani
ainolist kleiti. Kolmõ nuist sai'
kunigriigipääväle tulnu' inõ-
misõ' nätä'. Üts hindäummöld
kleit oll Tiiul hindäl säläh,
töösõ' kats olli' säläh timä sōsa-
rõl Lilil ja tütre Gretel.

Hindamiskomisjon löüdsē, ot Tiiu töiel om nii seto röivido traditsioonilist eisperä tutvustav ku ka' praktilinõ väärtüs ja hinnas korgõlt sukmanidõ ja kitasniğõ jm materjalõ, värme, maatoõ, ummõluisi ja ilostuisi tutvustavvi seletüisi.

Magistritöie jaoh võit pääpreemia TÜ majandustiidüs-kunnah kaitst Mäesepä Lauri ja Aljasõ Kaimo magistrütüü „Ettevõtlus ääremaal: välja-kutsed ja võimalused Setomaa näitel”. Suur magistrütüü esitäs kõgõpäält ülekaehusõ ettevõtlusõ arõndamisõ eriperäst ja halupunktõst veeremaal ni analüüs ettevõtlusõ välläkutsit ja arõndusmeetmidõ mõio Setomaal. Komisjon löüdsē, ot tüüh om hüäh tasakaaluh teoreetilinõ veeremaastumisõ analüüs ja Setomaa ettevõtlusõ probleeme seletüs. Teemapüstitüs om kindlahe pääväkõrralinõ! Tüüh om mitmit küüsütlemisi, mia' omma' sisuka' ja huvtava' lukõ'.

Gümnaasiumi uurimistöie preemia sai Põlva gümnaasiumi opilanõ Arund Karoli uma tüüga „Noorsootõõ vajalikkus, sellest eemale jäämine Setomaa koolide näitel”. Uurimistüü esitäs ülekaehusõ Setomaa nuurikeskuisi tegemisist ja opilaisi ütehaardmisist tuuhu ja vällä tulnu' probleemest opi-

Kleidikollektsiooni autor Kängsepp-Prosti Tiiu (keskel) uma tütre ja sõsaraga Tiiu tett rõivih.

Alumäe Heleni pilt

laisiga' tett küüsütlemisi päält. Tüü tulõmuisil om praktilinõ väärtüs nuursuutüü edespidsõ arõndamisõ jaost.

Eripreemia sai Meremäe kooli opilanõ Saarekivi Katarina-Lee, kiä' esit konkursilõ uma 8. klassi luuvtüü „Seto naise pik-kade käistega hame”. Tüüh om ERMih olõvidõ seto hammidõ tutvustus, a om ka' praktilinõ jago, koh tä arvõstas nuid, ku tege uma hamõht. Komisjon näge Katarinah potentsiaali ku tulõvatsõ rahvusliku näpotüü erialal tugõvat praktikut. Nii komisjon ku ka' Seto Instituut kitvā' tüü juhendajat Andresoni Sigret, kiä' om valdkunna asatundja ja tukõv juhendaja.

Huvvipakva' ja vajaligu' olli' ka' töösõ konkursilõ esitet tüü'.

Maaülikoolih kaitst Talasõ Moonika bakalaureusetüü „Haridusvõrgu ümberkorraldamise mõjud Setomaa valla näitel” uur ütte Eesti haridusruumi aktuaalsõbat probleemi: väigokõisi kuulõ jätku-suutlikkust maapiirkundõh. Tüüh kaetas mitmidõ andmidõ päält Setomaal viimätsil aasta-

gil olnu' muutuisi hariduskõr-raldusõh, andmit om analüüsit nii kvantitatiivsõlt ku ka' kvali-tatiivsõlt, ja om küüsütlet valla ja haridusasutuisi juhtõ. Vällä om tuud nii probleemkotsusit ku ka' positiivsõ mõio, nii ku tuud om suurõbast lännü' kuuhtüü haridusasutuisi vaihõl. Tüü and hüä ülekaehusõ ümb-rekõrralduisi tegelikõst tulõ-muisist ja võimalikõst edespi-ditsist moodõst. Talasõ Moonika uurimistüü and tarvilisi tiidmisi nii kotsusõpäält otsus-tajilõ ku ka' haridusvaldkunna tiidläisilõ.

TÜ kultuuritiidüisi instituut-dih kaitst Kuusemetsa Triinu magistrütüü „Setomaal valla kultuuriürituste külastatavus” käsitles teemat veebiküüsüt-lüse päält. Tüü om praktilinõ, hõste struktureerit ja tugõvahe juurdunu' kogokundlikku kon-teksti, mia tege tuu väiga' väärt-süsligust kohaligu kultuurikõr-raldusõ jaost. Küüsümüisi vas-tusõ' toova' selgehe vällä inõ-misi ootusõ' ja probleemi'.

Korgõbah kunstikoolih Pal-las kaitst Seini Lisette lõputüü

„Setomaa noored kui kultuuri edasikandjad: valikud ja välja-kutsed kaasajal” om rakõn-duslik uurimistüü, mia seto nuuri kultuurikandjidõga' tett küüsütlemisi ja dokumentaal-fotograafia abiga' uur nuuri rolli ja välläkutsit seto kultuuri ede-siviimisilõ. Tüü lähenemisviis, andmõstik ja pildi' seto noorist haardva' üteh. Tüü luo olulitsõ silla perimüse ja täämbätse päävä nuurikultuuri vaihõlõ ja and luutust, ot Setomaa kultuur eläs edesi teno santsilõ tiidli-kolõ ja kaasat noorilõ.

Tarto Jaan Poska gümnaa-siumih tett Hermann Jarleeni praktilinõ tüü „Helmilise val-mistamine” tutvustas kõgõ-päält seto rõivit ja peräst and ülekaehusõ, ot kuvvamuudu tä valmstas hindäle helmist. Tüü autor laul seto leelokoorih ja seletäs uma tüüd ütehelämi-sõga', tuud om hüä lukõ'.

Kõik tüü', nii ku innitsēgi' preemiakonkursilõ esitet tüü' omma' ar' trükütült ja kõüdetült olõmah Reegi maja raamadu-kogoh. Hüvvä lugõmist!

Tõlknū Sarvõ Öio.

„Vaim om mino kihä osa” – isiklikup sissekaehus

LÕIVU MERLIN

Kauksi Üllel tull vällä järe-kõrdnõ raamat „Vaim om mino kihä osa”. Nii kuis pääl-kiri jo näütäs, om šookõrd raamat hindä sissekaehusõst, koh omma' jutu' latsõiäst kooni' ummi latsi toimõtamisõni'. Luulõkogo om kokko säet mälehtämisi, jutast, mia' füü-silisõlt omma' kül' ritona luu-lõvormih, a sisu poolõ päält kõnõldas lugõjalõ üts jutt – väigokõnõ palakõnõ hindä elost, perrest, olnu' aast. Riime taso-oi otsi'.

Latsiä mälestüse' omma' raamadu edimätseh jaoh. Pallõ om mõttit täämbätsest elost – sõda, luudushoit, sugudõ pallõ-sus jms. Sõda ja õkva juhatus poliidiga pääle om vaest luu-lõkogoh löüdnü' kotsusõ edi-mäist kõrda. Segi ilmakõrd ja tuuh toimõtamisõ om ka' ar' pututõ. Elo om nii kiriväst lännü', ot om rassõ vaiki olla' ja lihtsahe laskõ' asõl olla', rassõ om eiski' kõõh tuuh hullu-sõh üteh kavvu' hinnäst kao-tamalda'.

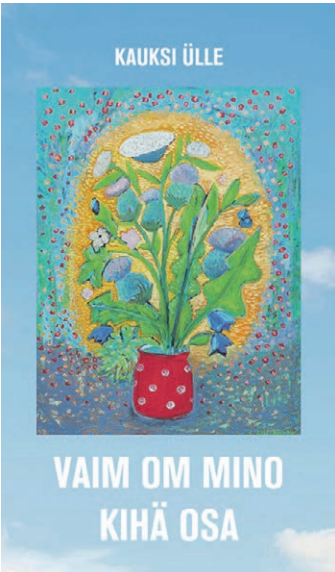
Jo mitmõl aastagal om luu-lõraamadu kaasõkujondaja Riitsaarõ Evar joonstanu' lilli-pukedi, a šookõrd sis „Seto ike-bana II”. Raamadul om pikkust 120 lehekülge. Sisu om jaotõt ütsäst alajaotusõst, koh õgah om kohki' kümme teksti, mia' umakõrda omma' eissaisva'.

Edimäne jago om „Väreht”. Pareba poolõ päält alostust otsi' om rassõ. Astkõ' sisse. Hüä, ot tullit. Tuu jago ommõgi' Ülle latsõigä ja tuuao mälestüse', a tsuut om ka' väigokõist näiot. Mälestüse' latsõiä kodost, tege-misist, kingtüisist – elo koh olõ-õi murõht, om õnnõ kerge olõminõ.

Raamadust juusk mitu kõrda läbi Võromaa ja Rõugõ kant. Ülle om tulihingelinõ Võromaa patrioot ja viimätsil aastagil ka' saisnu' Lõunõ-Eesti inõ-misi kododõ iist, kinkõ maiu ja maid tahetas panda' sõa-tapamassinidõ ette.

Töönõ jago om „Tuul, kos saq kleidi veit?”. Tuu om päämätselt luudusõst ja aastagatsõõrist. Tsõõr nakas pääle nõsõmi-sõga' vai keväjä ja lihavõõtõga'. Lihavõõtõst om umajago juttu läbi künnendi. Tuu om tähtsä tuuperäst, ot sis elo heränes. Siih tulõ mängu ka' luudusõ hoitminõ ja mõtsu lakõst-ragominõ, mia' häõtäse' latsiä raa' ja tii', koh inäp tunnõ-õi innitsit kotussit. Töönõ puul asast om pühä' kotsusõ', risti-puu' ja vana' väekotsusõ', minkõ tähtsüst õga ka' sinnä' sisse pant palvõjoudu täämbäne materiaalnõ ütiskund inäp mõista-ai õga tahaki-i hin-nada'.

Raamadu kolmada jao pääl-kiri om „Mugavusruus”. Siih saava' kokko vana ja vahtsõnõ ilm ja näidevaiholinõ disso-nants. Täämbäne infotehnoloogia, üleüldinõ infoküllus ja ritu vaihõlt lugõmisõ mõistminõ om tuu, minkõh no' tulõ inõmi-

sil laviiri'. Tähtsä om tuu, midä vällä üldä-ai. Elo ku performants sotsiaalmeedia maastigul, min-kõl olõ-õi reaalsõ eloga' ekrani takah midägi' pistmist – kau näitemäng. A kinkõlõ?

Raamadu nelädä jao päälkiri om „Upõrkuut”. Säl tulõ sisse aokirändüs ja tuu, ot aokiränk om müüdäv lits. Tä kirotas tuud, minkõ iist masti, selle ot raha haisa-ai. Innebidigi' om Ülle ülnü', ot ku timä tuud oppõ, oll aokirändüs mäntsli'g' alos-põhimõttil, mia' olli' eeti-lisõ', a no' inäp kehti-i. Ülle om tuust täks pututõt. Kiäki' vastuta-ai, fakti' olõ-õi nii ku tähtsägi', lugõ õnnõ klikk, mia tuu rahha, ku lugõja säälpia-tus. Siih tulõ sisse ka' Railbaltic ummi hätiga' ja riigipoolsõ eba-õiglasõ kohtlõmisõga' luudusõ ja inõmisi vasta.

Raamadu kuvvõs jago om „Hõimulõimõq”. Siih om juttu soomõ-ugri maiõh kaumisõst ja nuist rahvist. Putmalda' jää-ai ka' 1992. aastagal tekitet kont-rolljuun, mia' lõikas halusalt Setomaa katõst palast.

Raamadu säitsmes jago „Haluhalu” sõit sisse täämbätsehe päivä ummi kurja-tegemisiga'. Vahtsõ halukotu-sõna tulõva' mängu tuuligu'. Elo, koh kujotõldava ja reaalsusõ piir om nihkõh tuuperäst, ot nii saa kiäki' kohki' tuust kassu, kinkõlõgi' om tuud vaia. Šoost raamadutsüklist olõ-õi puudu ka' vaktsiini' ja om mõtisklus vandõnõuteoorijidõ üle – koh om tõdõ.

Raamadu katsas jago om „Armulaud”. Siih saava' kokko edimätse' väärtüse': pereh, palvõh, vägi. Nuu', midä saa-ai osta'. Tuuh jaoh tulõ sisse ka' surm ja tuud nii immä leinatõh ku naabrit Liidit ja Vollit Obi-nitsah mälehteh. Raamadu vii-mäne jago „Vaim om mino kihä osa” võtt Ülle olõmusõ kokko – juttu Tarto ülikooli aast, näpo-tüü tähtsusest ja müüdä saa-ai ka' Võromaaast.

Šooho luulõkokko om kokko vöödõt looming aastagist 2022–2025, a tegelikult rännätäs muinasaost täämbätsehe päivä. Siih omma' jutu' ja mõttõ' tee-madõl, mäntse' pututasõ' meid kõiki, mi elä kõõ šoo seeh.

Tõlknū Sarvõ Öio.

Tiidõkõnõ. Erärgo pilt

Kassikõsõ kannahklikkus

Kassikõsõl kõtt tühi. Tä taht süvvä'. Kassikõnõ lätt pernaase mano, a pernaasel uma' tege-misõ' – tä panõ-õi kassikõist tähelegi'. Kassikõnõ nühkatas hinnäst vasta pernaase jalgu. Pernaane edimält saa-ai arvu, a sis kaes, ot miaki' sekä timä tüüd. Sis pernaane näge, ot uma tiidõkõsõl määnegi' hädä. Pernaane saistas püstü ja lätt

kassi kopa mano, pand sinnä' kassikõsõlõ süvvä'. Lätt mää-negi' aig müüdä, no' taht kas-sikõnõ vällä minnä'. Tä istus lävepaku pääl ja uut, ot vaest pernaane näge, ot täl vaia vällä minnä'. Uut ja uut. Midägi'. Pernaane sehkendäs ummi töiega'. Sis kassikõnõ tulõ jal' pernaase jalgu mano. Pernaasel olõ-õi aigu, täl vaia üts asi käest ar'

panda', töönõ võtta', vesi läts kiimä, pada vaia pliidi päält ar'nõsta'. Kassikõnõ lätt ja istus ussõ mano ja uut. Ja uut. Perä-kõrra pernaane näge uma kassi-kõist ja ütles: „Oeh, sa mu kal-lis kassikõnõ, tahat vällä? Mui-dogi'. Kõrraga' lasõ.” Ja kallis kassikõnõ, armas tiidõkõnõ sai-õgi' vällä.

SARVÕ ÖIO

Vabariigi pillimiis käve Talinah oppajas

Õgal pühapääväl om Talinah tandso- ja kultuurikotoh Modus karmoškapäiv. Voori nädalih käävä’ kuuh nuu’ inemisõ’, kin-kölö miildüs karmoškat mängi’. Opja’ omma’ jaet tuu perrä, ku kavva kiäki om pillimängo opnu. Tävveste eisherälinõ kõrd om oppajidõga – oppa-mah käüdäs voori kuuh vai katõh kuuh vai viil harvaku-bahe. Oktoobrekuu 12. pääväl oll’ edimäst vuuri oppajas Eesti Vabariigi pillimiis ja säitsme-kõrdnõ seto kuninga pillimiis Valgu Toomas.

Oppaja Toomasõl oll’ kokko nelli tunni. Mõnõ’ opja’ käve’ üteh tunnih, mõnõ’ kogonistõ katõh. Õga tunnih olnu sai

mano tiidmiisi pillimängmisõ viguridõst, mõistmisõ mängi’ määnestki vahtsõt luku vai eiski mitond ni kingtuses karmoška-muusiga tsõõrigu.

Nii pillimängmisõ ku tands-misõga om üts asi üttemuudu. Hüä pillimiis vai hüä tandsja olõ-õi sukungi kõõ ka hüä pilli- vai tandsooppaja. Sama ka

SÜNNÜPÄÄVÄ’ NOVEMBRIH	
Rüütli Ingrid – 90 3. november folklorist	Järvelaidi Peeter – 68 28. november õigustiidläne
Kabi Riina – 77 4. november Sõsarõ leelonaane	Orasõ Janika – 62 28. november rahvaluulõ - ja muusigatiidläne
Uibolehe Urmo – 47 5. november sootska, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Žvirblis Ülle – 60 29. november Ilolisõ leelonaane
Metskaevu Elvi – 66 7. november Helmise leelonaane	Piirisilla Aivar – 62 30. november laulumiis
Kosemäe Olga – 70 10. november Ilolisõ leelonaane	Setomaa Valla-valitsus suuv õnnõ:

Mi ooda kostma Viländimaa VII seto pääväle

Viländimaa VII seto päiv om 9. novembril Saarepeedi rahva-majah, alostus om kell 12 ja laulmah omma’ leelokoori’ Velõ’ ja Ilojang. Külälisõst om Seto Kunigriigipäävä 2025

näütusele panda’, sis helstä’ Aailõ numbril 5342 8659.

Latsõ’ saava’ paprõst kin-didõ pääle kirju joonsta’. Kir-masõl saava’ kõik tandsi’, leelo-naisiga’ kuuh laulta’ ja maitsa’

ütidselt lavva pääle tuud söö-gikraami. Oodõtu’ omma’ kõik seto’ ja seto kultuuri huvilisõ’. Mano saat küüsüdä’, ku helstä’ 518 8720.

MALÕH HELI

SÜNDMUSÕ’ NOVEMBRIH
1. november kell 10 nahtsipäävä laat Verska talomuuseumi koplih. 4. november kell 14 Lugusid lahkumisõst. Ena Mets Miktämäe raamadukogoh. 8. november kell 12 tütrikkõ U16 II divisjoni korvpall I Swedbank Noortõliiga Setomaa kuulõ Verska opmiskotusõh. 8. november kell 21 tandsuõdak Lahe baarih: esines ansambli Sinu Naine. 9. november kellä 12–16 Viländimaa VII seto päiv Saarõpeedi rahvamajah. 10. november kell 8.30 rämmänipäiv Saatse kerkoh. 11. november nahtsipäiv – Küllätüvä tsässonah kell 11, Uusvada tsässonah kell 12, Serga tsässonah kell 13, Suurõ-Rõsna tsässonah kell 13, Rokina tsässonah kell 15, Matsuri-Säpinä tsässonah kell 15. 21. november kell 12 konverents „Seto Instituut 15 ja Setomaa aoleht 30“ Reegi majah. 22. november kellä 11–14 seto leelo opitarõ Obinitsa muuseumih. 27. november kell 11 Setomaa valla vanõbaiälistõ ülikuul Verska kultuurimajah. 29. november kell 19 Kadri Järelkaja Obinitsa külakeskusõh. 29. november kell 11 opilasfirmadõ laat Verska kultuurimajah. 30. november kell 16 edimäds advendi tähistäminõ Luhamaal.

KONVÕRENTS	
SETO INSTITUUT 15 SETOMAA AOLEHT 30	
21. NOVEMBRI KELLÄ 12–18 VERSKAH REEGI MAJAH	
12-12.15	TULDAS KOKKO, PAKTAS KOHVI
12.15-14.30	ELOLUU’ SETOMAALT
Pussi Fred: Eloluu uurimiskotusõ’ Katkuni Andreas: Prantsu Hindrik ni Setomaa Aabramsi Vahur: Seto-eesti kultuurivaihtus õigõusu kerkoh 19. saandil, päämädselt Trofimovi Aleks ja Lutso Jüri perrä Raudoja Ahto: Kalle Vassili – mitmõnõlinõ seto kultuuritegeläne	
14.30-15.00	LÕONAH REEGI MAJAH
15.00-18.00	SETO MEEDIA
Pelisaarõ Georg: Seto meediä alostusõst Alumäe Helen: 30 aastakka Setomaa aolehte – tsihi’ ja muutusõ’ Kauksi Ülle: Ku rassõ om 431 nummõrd Setomaad? Järvelli Rein: Seto meediä – ettekujotus ja edendämisõ võimalusõ’ Orasõ Ode: Umakultuuri opivara veebih Raudoja Ahto, Orasõ Ode: Seto Instituudih tett andmõbaasi’ – midä om tett ja midä viil vaia tetä’	
18.00-	VAHTSÕ’ RAAMADU’ JA TRÜKISE’, PIDO
PALLÕMI OSALÕMISÕST TIIDÄ’ ANDA’ 18. NOVEMBRIST: INFO@SETOINSTITUUT.EE, 5182411	

VILMA TIGAS

12.11.1941 – 02.10.2025

Om rahulidsõlt uinunu’ ja lännü’ tõsõ ilma tii pääle kavvaolinõ oppaja ja kooli-juht, imä ni vanaimä ja vana-vanaimä, hää naabri Vilma Tigas. Mii siäh ei astu’ inämb timä jala’ ja timä häätahtlikku naarahtust mii’ kiäki inämb ei näe’. Ei kuulõ’ inämb tä sõb-ralikkõ sõnno. A meile, kiä’ tedä tundsõmi, hinge ja süä-mehe jääse’ ilosa’ mälehtüse’ latsõ- ja nuurusõaost, imä- ja vanaimä ni vanavanaimä hoo-lõst ja ütehkuuh käütü’ oppaja aost.

Vilma näkk ilmavalgust Orava valla Luuska külä talo-perre kõgõ edimäds latsõna. Esä Stepan ja imä Erika ni vanavanaimba’ hoitsõ’ väega umma koto ja tütrekest, a ao’ olli’ rassõ’: üle tull’ ellä’ Saksa aig, sõda, vindläisi tulõk ja kiudutaminõ. Viil kolmtõist aastakka ildamba sündü tälle noorõmb sõsar Ene. Edimäds koolioppusõ saie Vilma sääl-samah uma külä Luuska alg-koolih. Edesi veie koolitii joba Haañkasõ kuuli ja säält Pet-sere eesti keskkuuli. Esi’ om tä miilde tulõtanu’: „Täämbäds

ao inemisele paistus tuu ao kooliello rassõ, a mii es tun-nõki’ tuud raskust ja rahha kah saiet tütis. Meil oll’ suur klass – päält 40 õpilasõ.“

Oll’ koolioppajas Matsuri koolih ja mõnõ ao kah Obi-nitsa koolih ni Obinitsa lat-siaiah. A Petsere II keskkooli käekäuki tundsõ kimmähe kõgõ parembahe – timäst saie alatõh 1974. aastagast kooli kavvaaignõ oppaja 25 aastagas ja 1988.–1997. aastagas kooli-juht. Uma tüü ja latsi kõrvalt lõpõf kah Talina pedagoogi-lidsõ instituudi.

Koolijuhi tüüst kõnõl’ Vilma ku umaigsõ Petsere kooli hing

ja vidäjä aastakkõ tagasi Seto-maa aolehele: „Oppajidõ hää läbisaaminõ ja kohaligu hari-dusosakunna toetus om Pet-sere eesti kooli käekäügile üteh avitanu’. Häti tulõ ette, a ku inemise’ tahtva’ ütstõsõst arvo saia’ ja inemise muudu noid lahenda’, sõs lahendus tulõ. Koolijuht pidi kah majan-dusõasjo ajama – koolimajah tull’ lämmäs küttä’ 18 ahjo ja kooliaida tetä’ pindrit. Meil oll’ uma seto klass ja kodoluunulk, kohe korati kokko vanno seto asjo ja laulõti seto keeleh.“

Vilma ellü uma mehe Velloga kodotaloh Tsäältsüvä küläh. Näide latsõ’ Annemai ja Tiiu olli’ sääl üles kasunu’ ja käünü’ kah Petserehe kuuli. A aig läts ja latsõ’ kasvi’ suurõs – ku koo-lih oll’ viimäds koolikellä pido ja Vilma lilliüsätävvega kodo joudsõ, sis saie tiidä’, õt tälle oll’ sündünü’ edimäne latsõ-lats – Martin. Oll’ pallõ rõõmu, ku küllä tull’ kah noorõmba’ latsõlatsõ’ Kristjan ja Helena.

Tigasõ perre elo muutu vahtsõ piiri tulõkiga – kont-rolljuun nakaš juuskma õkva näide kodo sanna takast. Piir olõs lahutanu’ Vilma ja Vello elämise näide latsi kododõst. A Vilma latsõlats Martin om ildamba kirotanu’: rassõ oll’

Kera Volli – 70 14. november sootska	Kõivupuu Marju – 65 14. november folklorist	Riitsaarõ Raili – 82 15. november käsitüümeistri	Sarvõ Õiõ – 70 15. november sootska, sõnolinõ, Seto Leelotarko Kogo vedosnik, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh	Hõrna-Ülperi Maarä – 36 17. november leelotaja	Pikkuusi Aavo – 71 23. november olümpiavõitja	Samueli Liis – 40 23. november Lummo Kati leelopargi laulja	Lõbu Ragner – 55 24. november vanaajamajamiis	Panovi Peter – 64 25. november Liinatšura’ laulumiis	Bogatšova Malle – 59 25. november Kosõolka koori leelonaane	Alma Ojastik 95 Militsa Turi 92 Eha Mets 90 Eve Kosterkova 90 Jevgenia Andrejeva 90 Olga Adari 90 Jaan Luhte 89 Alli Lillepuu 88 Aino Horn 87 Aleksandra Udalova 87 Eevi Kattai 87 Maria Lepik 85 Veera Tammeorg 84 Maie Ledjanova 84 Jenny Kripton 84 Tiiu Anipai 83 Anna Aju 83 Aino Mägi 82 Raili Riitsaar 82 Maria Kullasaar 81 Mari-Ann Luhamäe 81 Udo Ivaste 78 Paul Piiri 78 Valentina Andrievskaya 78 Milvi Tein 77 Siina Kõiv 77 Kalev Leopard 76 Jaan Olesk 76 Endel Roots 76 Olga Arumets 75 Nadezda Serbak 75 Einar Lepa 75 Matti Alve 74 Villu Lillmaa 73 Lidija Gorbatš 73 Hilju-Hilja Kadak 73 Riina Tereste 73 Ljubov Jakuševa 71 Andres Tõnisson 71 Aavo Jallai 71 Nikolai Škaperin 70 Ivan Kudre 70 Volli Kera 70 Õie Sarv 70 Heino Jõesild 70
---	--	---	---	---	--	--	--	---	--	---

Om uinunu
Härmä külä miis

TIMMO LEMBIT
24.02.1931 – 12.10.2025

Igäväne mälehtüs.

Leinäse’ latsõ’
ja latsõlatsõ’.

Õgaütele om ant kavvu’ umma rata piteh,
a aestaga’ palasõ’ ku ossaraakõsõ’...

Kalst klassisõsard

VILMA TIGAST
(sündünü SINISAAR)

mälehtäse’ Petsere
2. Keskkooli 1960. a lõpõtaja’. Meil om süämest kaõho, mi sükäv kumarus lähebi lõ umatsilõ.

Mi kaastunnõh Timmo Margusõ lõ kalli esä

TIMMO LEMBITU

kaotusõ peräst.
Igävene mälehtüs.

Setomaa toimõtus

Leinämi

† Juura Luigelaht
† Vilma Tigas
† Nikolai Komissarov
† Maie Surva